

ZAPISNIK

šeste glavne skupštine „Bihaća“, hrvatskoga društva za istraživanje domaće povijesti, držane u Spljetu u dvorani općinskoga doma dne 28. prosinca 1899.

D n e v n i r e d.

I. Izvještaj upraviteljstva o društvenom radu tekom godine 1899.

II. Izvještaj strukovnog odbora o znanstevom radu društva tekom god. 1899.

III. Izvještaj blagajnika o ekonomičnomu stanju društva.

IV. Izbor odstupajućih upravitelja.

V. Izbor strukovnog odbora.

VI. Slučajni predlozi.

Prisutni od upraviteljstva gosp. predsjednik Msgr. Fr. Bulić i blagajnik prof. I. Benzon. Gg. članovi: prof. N. Ivanović, D. Mikačić, dr. V. Mihaljević, V. Juras, M. Pletikosić, dr. Marin Kuzmić, D. Domić, M. Jankov, dr. H. Luger, M. Bužančić, M. Pera, dr. I. Manger, N. Ratković dr. E. Karaman, dr. J. Buić, prof. A. Mrkušić, dr. D. Rendić, Pavao Ergovac. Gg. članovi dr. Mihaljević u zastupstvu općine spljetske i D. Mikačić Hrvatskog napredka. Predsjednik konstatuje, da je u smislu §. 10 društvenog pravilnika zakonit broj prisutnih članova, te otvara skupštinu u 11 s. i 45 časova pr. p. U odsutnosti g. tajnika dra. Trumbića na poziv predsjednika vodi zapisnik g. Pavao Ergovac.

Predsjednik predlaže, da se obzirom na kratkoću vremena i na okolnost, da će izvještaj V. glavne skupštine, koji se spravlja, biti u nedaleko vrijeme članovima razdijeljen, dotični zapisnik odobri bez čitanja. (Prihvaćeno.)

I. Izvještaj upraviteljstva o društvenom radu tekom god. 1899.

Predsjednik Msgr. Bulić javlja, da prama zaključku, prihvaćenu u V. glavnoj skupštini g. 1898, društvo je nastavilo iskapanje, pretrgnuto god. 1897, u Rižinicama u solinskom polju, te isto vodilo 25. listopada do 8. prosinca 1899.

Bio je otkriven nastavak zidova dvorca bana Trpimira i samostana i našlo se nekoliko grobova u atriju, podalje od već otkrivene bogomolje. Ovo se je iskapanje vodilo na česticama porezne općine Solina br. 6113 i 6102 vlasništva Vicka i Marka Bobana. Prva od ovih čestica bila je sasvim prorovana dijelom ove godine, dijelom prije, te pošto u njoj ne bilo našasto predmeta, vrijednih da budu sačuvani pod otvorenim nebom, bi ona tako uređena, da bude mogla biti prodana ili zamijenjena s drugom kojom bližom česticom, u kojoj je nade da će se naći starinskih predmeta. U drugoj čestici br. 6102 počeli se otkrivati zidovi daljih zgrada. Pošto je kopanje u ovoj čestici spojeno sa velikim trudom i troškom, a prenos materijala sa ove čestice mogao bi se uz manje troška obaviti, kada bi se nabavila druga čestica ispod ove, kako se namjerava, ove dvije čestice biti će konačno nabavljene, mjesto da se za nje plaća godišnji najam, što će svakako biti društvu korisnije. No za ovu kupoprodajnu nabavu ima se mnogo poteškoća juridične naravi, koje nije lako u kratko vrijeme odstraniti. Kada se ove odstrane, tada će upraviteljstvo društva nabaviti ove čestice, da ih proda ili zamijeni sa drugim česticama.

Ravnateljstvo se je društva pobrinulo također, da uredi pitanje nabave čest. 6099 Mate i Antice Crmarić, koja je već god. 1895. i sl. prorovana, u kojoj se našla bogomolja i napis bana Trpimira. Ove ruševine ostati će otkrivene i čuvati će se koliko bude bolje moguće.

Za tim predsjednik izvješćuje, da je 1899. visoko c. kr. ministarstvo za bogoštovlje i nastavu u Beču podijelilo društvu potporu od 1000 kr., dalmatinski zemaljski odbor u Zadru 400 kr., jugoslavenska akademija u Zagrebu 400 kr., I. hrvatska štedionica u Zagrebu 100 kr., poglavarstvo slobodnoga kr. grada Karlovca 200 kr. Blagodarnim darovateljima već je društveno upra-

viteljstvo zahvalilo, ali predsjednik smatrašhodnim, da skupština ponovno izrazi vlastitu zahvalnost, te meće na glasovanje dotični predlog. (Članovi ustajući jednoglasno prihvaćaju.)

Broj društvenih članova razmjerno je slabo narasao: pristupila su u društvo dva utemeljitelja i jedan godišnji član. Dva su društvena člana tekom godine preminula: prof. Vicko Danilo u Zadru i Conte Albert Pavlović u Spljetu. Predsjednik pozivlje skupštinu, da se sjeti svojih članova uskliknuvši im slava. Članovi stoječke odazivlju se ovomu pozivu.

II. Izvještaj strukovnog odbora o znanstvenom društvenom radu tekom g. 1899.

Pošto se je prof. dr. L. Jelić odrekao časti glavnog izvjestitelja strukovnog odbora društva, predsjednik izjavljuje, da je on međuto privremeno zauzeo se ove časti, te kako je izvijestio o znanstvenom radu društva za god. 1898, tako da će i onoga ove godine 1899. On će to posve u kratko učiniti, jer kako proizlazi iz već navedenoga, za kratko se je vrijeme kopalo ove godine, nije se dokončalo iskapanje, te s toga o konačnim rezultatima ne može biti ovog puta govo. a.

Nastavak iskapanja u Rižinicama kroz g. 1899. išao je u pravcu podnevnom i zapadnom od već otkrivenih zgrada. Prema podnevu bio je otkriven atrij bogomolje Trpimirove, u kojem nekoliko prostih grobova, a ispod zida podnevno-zapadna bi našast dne 30. studenoga sarkofag. Još se opažaju dva zida, koja idu dalje u zemlju Crmarića čest 6099 i treći komad zida, koji rekbi zaokružuje se u oblik abside. Dalje u ovom pravcu ne bilo moguće nastaviti iskapanje, jer zemlja pod koju idu ovi zidovi, tuđe je vlasništvo. Naravno da niti nije moguće za sada opredijeliti svrhu ovih zidova.

Prema zapadu bje otkopana prostorija četverokutna, koja bi imala biti dio samostana. Pa opet dalje u pravcu zapadno-podnevnom u čest. 6102 počeli se otkopavati zidovi. Zbog razloga gore navedenih bjehu ovdje radnje obustavljene.

Sarkofag, koji leži ispod zida u atriju, od kamena je smrdeca sa četiri akroterija i bez napisa. Rimskog je porijekla, a bi ondje opet upotrebljen IX. v. Oko njega bjehu našasta četiri groba sa prilično dobro sačuvanim lubanjama, a pokraj jedne lonac od crne zemlje. Ne bi tada sarkofag otvoren, jer nadošle silne kiše, radnje bile obustavljene, a morao se ponajprije fotografirati i narisati položaj, naime kako je kasnije zid ležao na ovom sarkofagu. S toga ovaj sar-

kofag bi otvoren istom 20. rujna 1900. u prisutnosti sveuč. prof. i akademika Tade Smičiklase. Pokrivalo sarkofaga bi našasto razbijeno na po, kao što i sam sarkofag (arca) pred njim ležeći. Ovo je bez dvojbe prouzrokovala težina zida nad njim. Bi naden pun zemlje, vlažne do preko polovice, a u njoj četiri kostura. Ova okolnost kao što i položaj sarkofaga ispod zida atrija bogomolje isključuje po mojem mnijenju misao, da bi ovaj sarkofag mogao biti koga velikaša na pr. samoga bana Trpimira, i ako je on u atriju bogomolje, u kojoj bi našast napis ovoga bana.

U materijalu iskopina našlo se prema zapadu više komada ploče od krova kuća, kojima se običavaju i danas pokrivati kuće u Solinu, a i u ostaloj Dalmaciji. Rek bi da su ove ploče izrađene iz kamenoloma nedalekog Kočinjeg brda. Suviše ovdje bi našast komad ornamentike sa običnim pleterom iz doba hrvatske narodne dinastije, pa komad kućnoga praga, dva komada ploče četverokutne, koja se prama jednom kraju sužuje na klin, komad stupića, hrbina posuda iz IX.—X. v., hrbina opeka krova iz rimskoga doba. Ovom prigodom bi za društvo nabavljen od jednog Zižića ondje u okolini komad prigrade ornamentikom iz našega doba. Ovaj komad kao što i nekoliko drugih komada ornamentike, uzidano u bližim kućama, a kupljeno ovo godina, potječe sve iz Rižinica, te je sve spadalo zgradama, koje se prokopavaju.

Društvo nije kopalo ove godine na drugom mjestu, ali slučajno našlo se je ove godine drugdje trag hrvatskim starinama. To se zbilo u sućuračkom polju, u mjestu zvanu „Gajine.“ Ima se i potanji izvještaj ob ovomu obretu od gosp. Mate Bakotića, pučkoga učitelja u Sućurcu, koji se ovdje čita:

Izvještaj o iskapanjima u Gajinama K. Sućurca god. 1899.

G. 1898. počelo se krčenje Gajina čest. zem. 3475 p. o. K. Sućurca, vlasništvo župske crkve i mjesta. „Gajine“ zahvaćaju oko 500 vriti, protežu se na sjeverozapadnoj strani K. Sućurca, od sela od prilike 2-5 km. daleko, a 120—200 m. nad morem. Sav istočni kraj moglo bi se reći, da stoji kao na dvije police, koje zovu „Malo“ i „Velo Lètnje“, dok se zapadni uzkosu postepeno podiže do jedne kose nalične lûku, koju i zovu Lûko.

Oko 10. siječnja t. g. proćulo se selom, da je Bože Alfrević p. Ivana kod krčenja na svojoj čestici 3451/123 našao nekoliko grobova. Ova čestica

leži na istočnome dijelu „Gajina“, na podanku druge police, nazvanom Velo Létnje. Zemlja je sva čisti humus, naplavina ili poloj. Privatnim putem dočuo je ovu vijest msgr. Bulić, kojemu je isti Alfirević malo zatim kazao, da je našao do onda u 0·60 do 0·80 m. dubljine 13 grobova, 8 velikih i 5 malih, u razmaku jedan od drugoga od prilike 2 m; u svakom grobu da je bio po jedan kostur, postavljen glavom na zapad t. j. gledajući na istok; lubanje, da su lijepe, a grobovi da su načinjeni od poljskih klinova i da su popločani tankim neubranim poljskim pločicama. Kasnije je pak potvrdio, da je dne 16./2. našao opet 9 grobova i u jednom grobu 2 naušnice od žice prilično dobro sačuvane. Alfirević je u jednom grobu našao po dnu noguh 2 naušnice, a što je još zanimivije, u tome je grobu našao na položaju droba 2 valjda kokošja jajeta. Jedno se raspalo netom ga je uzeo u ruke, dočim je drugo ostalo sačuvano i predano mons. Buliću. Razumijeva se, da je iz njih tekućina sasvim izhlapila bila, te teže toliko, koliko može da teži ljupina jajeta. U jednom drugom grobu našao je uz glavu dvije lijepe naušnice od posrebnog bakra, te niz od 15 probušenih novaca rimskoga i bizantinskoga doba na položaju, gdje je mogla da dopre ispružena ruka, te mons. Bulić mnije, da je to imao biti nakit okolo glave, kako se to običava i danas nositi svakojakih probušenih novaca okolo vrata i na kapi i na prsluku u Zagori dalmatinskoj. U dva druga groba našao je po jednu vezicu. Ove predmete kupio je u istog Alfirevića ravn. Bulić za društvo „Bihać“. U brzo je Alfirević prekrčio svoju česticu, te je u sve našao, kaže, oko 60 grobova; u svakom po štogod, osim što u dječjim grobovima nije našao ništa.

Pri koncu mjeseca travnja otvorio je radnju na zapad čestice Alfirevićeve, na čest. 3451/126 Ivan Biočić pok. Mihovila, a na istok Šimun Kovač p. Silvestra čest. zem. 3451/120, a istočnije od ovoga, na čest. zem. 3451/117 Božin Mate p. Ivana. Dne 1./5. krčio je Šimun Kovač na svojoj čestici, te je u mojoj prisutnosti otkopao jedan grob. Na zapadnoj strani bio je znak t. j. klin poljski okomito postavljen — svoje vrijeme valjda je virio van zemlje, dok se je sada nalazio pod istom jedno 50 cm. Grob je bio na dubini od jedno 0·90 m., ograđen jakim poljskim klinovima, a popločen običnim poljskim pločicama; dug iznutra 1·83, širok u vrhu 0·35 m., a po dnu 0·20 m., dočim po sredini 0·50 m. Glava je ležala na zapadnoj strani, bila je sasvim dobro sačuvana, samo je jedan sjekutić manjkao. Kod glave našaste su dvije naušnice okrugle, promjera 5 cm.,

na težištu kojih stoji ures naličan bajami, izrađen kosim prugama, u četvorinama kojih nalaze se okrugla sitna puceta.

1. svibnja bio mi je pisao msgr. Bulić, da mu spravim bolje sačuvane lubanje. To sam isti dan pokušao, ali je preko noći puhnuo burin, radi česa težaci sutradan lubanje opeta zakopaše, jer da je bura — govorili su — puhnula „na kosti,“ da im se može u kući također koja nesreća dogoditi. To sam javio msgr. Buliću, te mu pisao da sam dođe u četvrtak 4. svibnja, a da sam stvar tako sa Kovačem uredio, kako će on sam taj dan moći »na licu mjesta« potrebne izvide učiniti. Međutim kazao mi je Kovač, da je 1. svibnja po podne našao jedan grob, a u njem dva velika kostura, jedan okrenut glavom na istok a drugi na zapad. 2. svibnja opet u mojoj prisutnosti otkopao Kovač 2 groba, koji su stajali jedan povrh drugoga; jedan mali 0·40 m. duboko, dug 0·90 m. širok u vrhu (zapad) 0·20 m., a u dnu (istok) 0·15 m., donji na dubini 0·80 m., veličine po prilici kao onaj veliki prije opisan. Obije glave bile su na zapadu, a ruke kao u svima spuštene niz ramena.

Dne 4. svibnja došao je mons. Bulić na lice mjesta. U njegovoj prisutnosti bilo je otkopano 5 grobova na čestici Kovača. Jedan grob ima praznine 1·00 m., širine u vrhu 0·22, širine na dnu 0·10 m., od 6 komada ploča, glava redovita, mjerila od zubi do zatiljka 36 cm. a od zigoma do zigoma 11 cm. Drugi grob 97 cm. praznine, širine u vrhu 18 cm., u dnu 16. Treći grob velike osobe bio zasut zemljom; četvrti dug 1·67, širok 21 u vrhu, a u dnu 10 cm., i u njem kostur; peti pak bio dug 1·03 m., u vrhu širok 19 cm., a u dnu 16. Istome mons. Buliću kazao je težak Biočić (čest. /126), da je i on našao jedan grob, sav od poljskog klinja kao što su i drugi grobovi. Opazio je na dalje, da se odmah ispod „meje“, krajem čestice Jakova Kovača, koji nije još otvorio radnju, nalaze tragovi zidu, koji se pruža uz dan, te mnije, da su to mogli biti zidovi crkve ili bolje groblja, na površini nad morem 100 m. Mons. Bulić, je sve ove podatke pokupio, te su i ovi u ovom mojem kratkom izvještaju.

Radnje su se tada pretrgle, a opet su nastavljene bile tekar po trgnji, te sam naknadno doznao, da je Ivan Biočić našao n sve oko 100 grobova, Bože Alfirević, kako rekosmo 60, Šimun Kovač nekoliko, a Mate Božin također nekoliko.

Što sam rekao o položaju čestice Bože Alfirevića, to isto vrijedi i za ostale, na kojima se skupno protezalo groblje od istoka na zapad dužinom kakovih 120 m, a širinom od 25 m. Za

ovo groblje u Sućurcu nije nitko niti slutio, a sve što nam predaja zna kazati je, da je povrh ovoga položaja bilo „Selo“, kojemu ime ne spominju, da je imalo 70 dimnjaka i to u današnjoj „zabrani“, dakle ispod crkve sv. Luke kakovih 300 m., a nad morem jedno 500 m. — Kazaaše mi također, da je jedno selo bilo ispod položaja upitnoga groblja na jugo-zapadnoj strani za 3/4 km. na zemljama zvanim „Krtine“, koje zemlje danas su već sve vinogradi, posuti mnogim gomilama, da su se tuda nalazili tragovi zidovima. Ovaj položaj leži ispod brda, na kojem i okolo kojega bilo je selo, zvano u starim dokumentima već IX. vijeka Putalo, Putalj (Sr. Rački Documenta Index p. 530 s. v.). Svi mali predmeti, našasti u ovim iskapanjima, bili su nabavljeni za društvo „Bihać“.

Predsj. priopćuje: Rodoljub Petar Didolić, nač. općine Selce na otoku Braču, prigodom nekog mog arheološkog izleta na onom otoku, darovao mi je za društvo Bihać četiri komada naušnica iz doba hrvatske narodne dinastije. One su od srebra, mnogo legirana sa olovom i kositerom, te pozlaćene. Bjehu našaste po njegovu kazivanju g. 1896. u predjelu zvanu „Nagorinac“ pod rubom stare gomile, okolo 800 m od čobanskoga stana „Nagorinac“, a jedno 5 km. od Selaca. U blizini iste gomile nalazi se nekoliko starih prostih grobova. G. učitelju M. Bakotiću i g. načelniku Petru Didoliću budi i ovdje izrečena zahvalnost društva za njihovo zauzimanje za unapređenje društva.

Predsjednik priopćuje, da je gospodin građ. savjetnik Dr. Slade, iz Trogira poslao na dar društvu „Bihaću“ ulomak, rek bi pokrivala sarkofaga, na kojem uz stup na pletar iz doba narodne dinastije ima i ulomak napisa, loše sačuvana. Kamen je nađen u dvorištu kuće dra. Slade-Šilovića iza crkve sv. Petra u Trogiru, a služio je u podzemnom kanalu. Sudeći po ornamentici na pletere padao bi u X-XI. v. Napis se čita:

O	I	I	I	L	M	E	///					
T	V	I	I	S	I	P	A	T	R	I		
B	V	S	I	q	I	I	C	O	N	S	I	
i	M	P	E	R	A	T	O	R	E	M	V	T
X	I	A	M	P	L	I	V	S	A	D	P	o
T	I	T	V	P	A	T	I	A	T	V	R	
Stup sa pletrom												
II VELALILI CHATEPEOME PAM												

= ... me ... t VIII s(an)c(t)i patri ... bus-
q(ue) III consi(lii?) [i]mperatore[m] ut . . XI
amplius ad potitu patiatu[r].

Gospodinu darovatelju budi izrečena i ovom prigodom topla zahvalnost.

Suviše predsjednik priopćuje, da je društvo ove godine nabavilo dva komada, rek bi arhitrava, 1.58 m. duga, sa ornamentikom iz doba hrvatske narodne dinastije, na kojim slijedeći napis:

ornamentika na uvojke i pletere
I • ASPIE • DERETVE ◊ NSERIPALEGALAD ◊ DICATA

...aspicite depictu conscripta legalia D(omin)o dicata. Bi našast g. 1899. prigodom razorenja stare kuće svećenika čuvara svetišta blažene Gospe od Poišana na istoku Spljeta. Valjda je i ovdje za IX—XII. v. bilo svetište narodno. Depictu moglo bi ovdje značiti pictura t. j. in hac pictura. Popunjeno glasilo bi: u ovoj slici vidite (darove) napisane zakonite Bogu prikazane.

Predsjednik pri koncu javlja, da se čuje kadikad prigovor, da se izvještaji godišnji o radu društva Bihaća kasno primaju. Kaže, da je tomu uzrok kadikad zakašnjenje zgotovljenja izvještaja, kadikad zakašnjenje tiskanja Vjesnika hrvatskoga arheološkoga društva u Zagrebu, koji naše izvještaje tiska, ili bolje, što se ovaj Vjesnik radi preobilna gradiva tiska tako, da se naši izvještaji ne sudaraju sa vremenom njegova izdanja. Kada bi se društvu svidilo, moglo bi se tiskati napose naše izvještaje, za što on ništa ne bi bio.

Skupština se jednoglasno izražuje, da se ostane pri staromu, t. j. da se tiskaju izvještaji „Bihaća“ u Vjesniku, dapače izražuje jednoglasno zahvalnost uredništvu Vjesnika na naklonosti prema Bihaću.

Izvještaj predsjednika o društvenom radu društva tekom god. 1899. prima se na ugodno znanje.

III. Izvještaj blagajnika o ekonomičnom stanju društva kroz god. 1899.

Iza pročitana izvještaja M. Jankov, dobiv riječ, pita razjašnjenje, koliko je novca uloženo u dionice prve pučke banke u Spljetu. Blagajnik mu odgovara, da je uloženo 4000 K. Jankov je mlijenja, da bi se iz raspoložive glavnice moglo nabaviti novih dionica. Za dotične rasprave, u kojoj učestvuju predsjednik, blagajnik, Jankov, Luger, na predlog ovoga zadnjega skupština zaključuje, da se nabavi još 10 dionica pučke banke u Spljetu. Zatim metnuti na glasovanje bjehu jednoglasno odobreni računi za g. 1899.

Računi „Bihaća“ za godinu 1899.

I m a t i.		D a t i.	
1. Imovina po računu 22. XII. 1898. K	7647·68	1. Iskapanje u „Rižinicama“	734·90
2. Od članova utemeljitelja	150·—	2. Odšteta župskoj crkvi u Solinu . .	240·—
3. Od članova godišnjih	378·—	3. Braći Katalinićima na podmirenje najmovine zemlje u „Mirima“	100·—
4. Pripomoć od c. k. ministarstva za bog. i nastavu	1000·—	4. Clichè za izvještaj god. 1898. . .	52·—
5. Pripomoć od zemalj. dalm. odbora	400·—	5. Posebni otisci izvještaja g. 1897.	50·20
6. Pripomoć od jugoslav. akademije	400·—	6. Najam zemlje u „Rižinicama“ za god. 1899	139·—
7. Pripomoć od prve hrv. štedionice u Zagrebu	100·—	7. Za fotografije	30·—
8. Pripomoć od poglavarstva grada Karlovca	200·—	8. Za nacрте kroz godinu 1898 . .	60·—
9. Darovano (Dr. Mirko Grahovac i Česko društvo)	16·—	9. Kancelarske potrebe, biljegovina, poštarina, podvorba itd. . . .	86·96
10. Kamati	382·18	Imovina.	
Skupa	10673·86	10. 20 dionica prve pučke banke u Spljetu	3200·—
		11. Položeno kod p. pučke banke na knjižici	5400·—
		12. U gotovini	580·80
		Skupa	10673·86

Imovina društva koncem god. 1899. K. 9180·80.

U Spljetu, 22. decembra 1899.

Prof. Ivan Benzon.
blagajnik.

Viđeno, pregledano i našasto u potpunom redu.

U Spljetu 27. prosinca 1899.

Dujam Mikačić. Pop Ivan Lubin.

IV. Izbor odstupajućih upravitelja. Predsjednik priopćuje, da u smislu §. 14. društvenih pravila ima biti birano novo upraviteljstvo za g. 1900, odnosno za novo trogodište. Obavješćuje, da su se zahvalili od upraviteljstva na časti g. Fr. Šimeta podpredsjednik i dr. Sr. Karaman čuvar. Na predlog D. E. Lughera bivaju ponovno birani preostavši članovi, a mjesto odstupajućih birani su g. Dr. Dujam Rendić i Dr. Ed. Karaman. Stari i novi članovi razdijeljuju među sobom ovako časti: msgr. Fr. Bulić predsjednik, dr. Dujam Rendić podpredsjednik, dr. Ante Trumbić tajnik, prof. Ivan Benzon blagajnik, dr. Eduard Karaman čuvar.

V. Izbor strukovnoga odbora. Predsjednik javlja, da se u smislu § 17. pravilnika ima ove godine također birati strukovni odbor, pa predlaže, da mjesto dra. L. Jelića, koji se je zahvalio na časti glavnog izvjestitelja strukovnog odbora, bude biran D. Bare Popar é, prof. na nautičkoj školi u Bakru, poznat na polju hrvatske historiografije, pa dva dosadanja prof. dr. Josip Aranza i Pavao Ergovac Jednoglasno primljeno.

VI. Slučajni predlozi. Pošto se nitko ne javlja za koji slučajni predlog predsjednik diže sjednicu.

ZAPISNIK

sjednice upraviteljstva „Bihaća“, držane dne 11. prosinca 1900.

Prisutni potpisani. Odnosno na poziv, upravljen dne 4. t. m. članovima upraviteljstva „Bihaća“, na sastanak za sporazumljenje glede posala, tičućih se društva, pristupiše potpisani članovi, te budući zakonit broj prisutnih, predsjednik u smislu § 16. društvenoga pravilnika otvara sjednicu.

Javlja ponajprije da je običaj već od nekoliko godina uveden, da se glavna skupština društva drži koncem mjeseca prosinca. Nego kaže, da se kroz godinu 1900. nije kopalo, ni istraživalo. Uzrok je tomu, što se nije moglo u Rižinicama, gdje se namjeravalo nastaviti iskapanje, nabaviti zemljište, koje se moralo prokopati. Ne moglo se ovo zemljište niti nabaviti, a niti sa drugim ondje zamjeniti, jer ne mogla se sklopiti kupoprodajna pogodba sa Bobanima zbog juridičkih poteškoća, a istom se baš danas sklopilo sa Crmarićima. To su dvije zemlje, za koje se ondje plaća godišnji najam, a konačnu nabavu kojih je društvo odobrilo. Ne budući se mogla sklopiti kupoprodajna pogodba sa Bobanima, nije se moglo ući u dogovaranje za zamjenu jednoga komada njihove već prerovane zemlje sa bližnjim vinogradom drugoga Crmarića, gdje je nade, da će se što naći.

Obzirom na ovu okolnost, da se naime nije vodilo iskapanje g. 1900, da se dakle nema što važna članovima priopćiti, on je mnijenja, da se glavna skupština ne drži ovoga mjeseca, nego na temelju §. 7. društvenoga pravilnika, valjda u proljeću, ili kasnije, iza kako se bude imalo što važna članovima priopćiti.

Prisutni članovi pristaju na ovaj predlog.

Predsjednik nastavlja dalje, da zbog poteškoća znanstvene naravi nije još dotiskan izvještaj za god. 1898. o iskapanju kod Gospe od Otoka i napisu kraljice Jelene, da je nade da će biti kroz prve mjesece godine 1901. Predlaže, da obzirom na trošak u istom mahu bude tiskan i izvještaj glavne skupštine god. 1899.

Prisutni članovi odobravaju ovaj postupak.

Priopćuje zatim predsjednik, da je početkom godine 1900. društvo učeralo K 200 iz ostavštine pok. Starčevića društvu Bihaću, a da će se ostalo K 200 učerati u 4 godine u obrocima od 50 K.

Javlja, da je dalmatinski zemaljski odbor podijelio društvu 400 kruna podpore, a prva hrvatska štedionica u Zagrebu 100 kruna.

Pošto se tiska izvještaj za godinu 1898. i 1899. predlaže, da se međutim dok bude držana glavna godišnja skupština, tiska i zapisnik ove sjednice upraviteljstva, da članovi uvide stanje društva. — Prima se i ovaj predlog.

Priopćuje, da je jugoslavenska akademija u Zagrebu odlučila tiskati u „Starinama“ Epistolar našega domaćega povjesničara Lučića, nabavljen nazad 3 godine od društva, a da taj Epistolar priređuje za tisak glavni strukovni izvjestitelj društva prof. Don Bare Poparić.

Blagajnik prof. I. Benzon izvješćuje zatim o ekonomičnom stanju društva kroz godinu 1900, koje je primljeno na ugodno znanje.

Izveštaj blagajnika o ekonomičnomu stanju društva kroz god. 1900.

I m a t i	D a t i
1. Suvišak po računu 24. XII. 1899. na VI. gl. skupštini . . . K.	1. Zemlja kupljena u Rižinicama . . .
9180·80	220·—
2. Od članova utemeljitelja	2. Nabava starinskih predmeta
50·—	11·—
3. Od članova godišnjih	3. Fotografije
252·—	34·80
4. Pripomoć zem. odbora dalmatinskoga	4. Najam zemlje u Rižinicama
400·—	139·—
5. Pripomoć prve hrv. štedionice u Zagrebu	5. Kancelarijski troškovi, biljegovina, poštarina, obrađenje vinograda, prenos predmeta, podvorba
100·—	130·38
6. Od ostavštine dra. Ante Starčevića	535·18
300·—	6. 30 dionica prve puč. banke u Spljetu
7. Prihod od unajmljenih zemalja	4800·—
45·60	7. Položeno kod pr. puč. banke u Spljetu
8. Dobiveno pri nabavi 10 dionica p. p. banke u Spljetu	5000·—
40·—	8. U gotovini
9. Kamati	443·39
410·17	Ukupno K. 10778·57
Ukupno K. 10778·57	

Spljet 31. decembra 1900.

Prof. Ivan Benzon
blagajnik.

Videno, u potpunom redu.

Dujam Mikačić. Pop Ivan Lubin.

* * *

Zaključeno i potpisano.

Fr. Bulić, predsjednik. Dr. Dujam Rendić, podpredsjednik. Dr. A. Trumbić, tajnik. I. Benzon,
blagajnik. Dr. Eduard Karaman, čuvar.

RAZLIČITO.

Nekoliko našašća novaca u Hrvatskoj i Slavoniji.¹

XII. Našašće rimskih Antoninijana u Podvornici (kotar Velika Gorica).

Uz dopis od 13. siječnja 1899. poslao je g. Ljudevit Kučmanić, općinski bilježnik u Kravarskom narodnomu muzeju na dar 20 komada rimskih carskih novaca III. vijeka javljajući, da su se isti prije nekoliko dana prigodom rigolovanja jednoga vinograda na 0·5 m. dubljine sa mnogo većim brojem sličnih komada u jednom loncu našli. Svega da ih je bilo do 3 litre, ali težaci da su sve razgrabili, a nešto toga novca, da se je i opet zatrpalo. Muzejsko ravnateljstvo odmah se je obratilo na g. Kučmanića sa molbom, da pokupi sve nadene novce, pa da ih muzeju na otкуп pošalje, ali bez uspjeha. Stoga je ravnateljstvo zamolilo kr. kotarsku oblast u Velikoj Gorici, da u toj stvari posreduje, što je poglaviti gospodin kotarski predstojnik Aleksander Benak odmah i učinio. Tako se je za muzej mogao spasiti barem malen dio tih novaca, koji su vlasnicima uz primjerenu odštetu otkupljeni. Iz izvještaja g. predstojnika Benaka doznalo je muzejsko ravnateljstvo, da se je lonac sa novcima iskopao na katastralnoj čestici br. 865. gruntovnoga uloška br. 89. porezne općine Podvornice, koja je čestica vlasništvo zadruge Malčević iz Kuća. U dva navrata poslala je kr. kotarska oblast svega 43 komada novaca iz toga našašća, tako da je narodni muzej sa onima, koje je darovao g. Kučmanić, svega dobio 63 komada. Dvanaest komada iz istoga našašća vidio je ravnatelj u g. Dra. Đure Koczynskoga u Zagrebu. Žalibože sve to skupa tekar je malen dio svega onoga, što se je našlo i raspršilo, a da se nije prije moglo proučiti.

Među novcima iz Podvornice, koje sam vi-

dio, zastupani su slijedeći rimski carevi i članovi njihovih obitelji:

Gordianus III. (238—244)	2 kom.
Philippus pater (244—249)	4 »
Philippus filius, njegov sin	1 »
Decius (249—251)	1 »
Gallus (251—253)	3 »
Volusianus (251—253)	1 »
Valerianus pater (253—260)	32 »
Mariniana, njegova supruga	2 »
Gallienus (253—268)	15 »
Salonina, njegova supruga	7 »
Saloninus, njihov sin (+ 259)	6 »
Valerianus iunior (+ 268)	1 »

Za datiranje zakopanja toga skupa od važnosti su konsekracijoni novci carevića Salonina (br. 54—56), koji su kovani iza njegove smrti. Ovo blago dakle na nikakov način nije bilo zakopano prije godine 259., a neće biti ni mnogo kasnije. Sastav podvorničkoga skupa veoma je srodan sa onim iz Garčina (Vjesnik n. s. IV. str. 87 i sl.), za koji je prilično vjerojatno ustanovljeno, da je zakopan oko g. 261, u doba, kada su se u ilirskim pokrajinama pojavili protucarevi Ingenuus i Regalianus. Jedina razlika postoji u tom, što je u Garčinu uz 220 Antoninijana bilo još i 8 denara, dok iz Podvornice imademo same Antoninijane, ali se iz toga ne smiju nikakovi zaključci stvarati, jer od podvorničkoga skupa poznajemo samo veoma malen dio

Novci podvorničkoga skupa jesu:

Gordianus III. (238—244).

1. IMP GORDIANV[s pius fel aug]. Carevo poprsje sa zračastom krunom i plaštom na desno.

¹ I—IV. u Viestniku n. s. I. 96 i sl.; V—VII u Vjesniku n. s. II. 42. i sl.; V (dodatak), VIII—XI u Vjesniku n. s. IV. 81. i sl.

P M TR P III CO[s II p p]. Gordijan, odjeven kao vojnik, sa naperehim kopljem u desnoj i krugljom u lijevoj ruci. — Kovan godine 994 a. u. c. (241 posl. Kr.)

AR (komadić otkinut); promjer 22 mm. Cohen Monn. imp. V² 46, 253. (zbirka Koczynski.) 1 kom.

2. Kao br. 1.

VICTORIA AVG. Na desno stupajuća Nika sa vijencem u desnoj i palmom u lijevoj ruci. — Kovan valjda g. 995 a. u. c. (242 posl. Kr.).

AR; promjer 23 mm; težina 2·68 gr. (željezan pa platiran). Cohen n. d. V², 69, 362. . 1 kom.

Philippus pater (244—249).

3. IMP PHILIPPVS AVG Carevo poprsje sa zračastom krunom i carskim plaštom na desno.

AETERNITAS AVGG. Na lijevo stupajući slon, na kojem jaši kornak, koji drži u desnoj ruci koplje, a u lijevoj štap (kentron).

AR; promjer 22 mm; težina 3·66 gr. Cohen n. d. V² 96, 17 1 kom.

4. IMP M IVL PHILIPPVS AVG Carevo poprsje sa zračastom krunom i plaštom na desno.

FELICITAS PEMP (sic!). Na lijevo okrenuta Tycha sa kaducejem u desnoj i obilnicom na lijevoj ruci.

AR; promjer 24 mm., težina 3·25 gr. Dif. od Cohen n. d. V² 99, 43. 1 kom.

5. Isti novac, ali sa pravilnom legendom FELICITAS TEMP.

AR; promjer 23 mm. težina 2·50 gr. Cohen n. d. V² 99, 43. 1 kom.

6. IMP C M IVL PHILIPPVS P F AVG P M. Carevo poprsje sa zračastom krunom i plaštom na desno.

SPES FELICITATIS ORBIS. Na lijevo stupajuća božica nade (Elpis), pridižući lijevom rukom svoje odijelo, drži u ispruženoj desnici cvijet.

AR; promjer 22 mm; težina 3·25 gr. Cohen n. d. V² 116, 222. 1 kom.

Philippus filius (244—249).

7. IMP PHILIPPVS AVG. Carevićevo poprsje sa zračastom krunom i plaštom na desno.

P |M| TR P VI COS P P Lik kao br. 4.

AR; promjer 22 mm; težina 2·79 gr. Dif. od Cohen n. d. V² 164, 34 1 kom.

Decius (249—251).

8. IMP C M Q TRAIANVS DECIVS AVG. Carevo poprsje sa zračastom krunom i okloptom na desno.

PVDICITIA AVG. Na lijevo sjedeća božica sramežljivosti, sa velikim žezlom u lijevoj ruci, raskriljuje svoju koprenu.

AR; promjer 21 mm, težina 4·16 gr. Cohen n. d. V² 195, 98. 1 kom.

Gallus (251—253).

9. IMP CAE C VIB TREB GALLVS AVG. Carevo poprsje sa zračastom krunom i plaštom na desno.

FELICITAS PVBLICA. Lik kao br. 4. U polju desno šesterotraka zvijezda.

AR; promjer 22 mm; težina 3·21 gr. Cohen n. d. V² 240, 37 1 kom.

10. Kao br. 9.

MARTI PACIFERO. Na lijevo stupajući Ares sa uljičnom grančicom u podignutoj desnoj i žezlom u lijevoj ruci.

AR; promjer 21 mm; težina 2·99 gr. Cohen n. d. V² 245, 71 1 kom.

11. Kao br. 9.

SALVS AVGG. Na lijevo okrenuta božica zdravlja sa žezlom u lijevoj ruci brani iz zdjelice uspravljenu zmiju, koja se omotala oko žrtvenika.

AR; promjer 21 mm; težina 3·50 gr. Coh. n. d. V² 251, 117 1 kom.

Volusianus (251—253).

12. IMP CAE C VIB VOLVSIANO AVG. Carevićevo poprsje sa zračastom krunom i plaštom na desno.

CONCORDIA AVGG. Božica sloge sjedeći na lijevo drži u ispruženoj desnici zdjelicu, a na lijevoj joj je ruci dvostruka obilnica.

AR; promjer 20 mm; težina 3·72 gr. Coh. n. d. V² 268, 25. 1 kom.

Valerianus pater (253—260).

13. IMP C P LIC VALERIANVS P F AVG. Carevo poprsje sa zračastom krunom i plaštom na desno.

APOLINI (sic) CONSERVA. Na lijevo okrenut goli Apollon, sa uljičnom grančicom u ispruženoj desnoj ruci, upire se o lyru, koju je postavio na zemlju.

Bill.; promjer 22—20 mm; težina 2·75 gr. Coh. n. d. V² 300, 20. (Zbirka Koczynski 1 kom.) 2 kom.

14. IMP C P LIC VALERIANVS AVG. Carevo poprsje sa zračastom krunom i plaštom na desno.

CONCORDIA EXERCIT. Na lijevo okrenuta božica sloge sa zdjelicom u ispruženoj desnoj a dvostrukom obilnicom na lijevoj ruci.

Bill.; promjer 21 mm; težina 3·38 gr. Cohen n. d. V² 302, 39 1 kom.
15. Kao br. 13.

CONSERVAT AVGG. Lik kao br. 14. U polju desno Q.

Bill.; promjer 19 mm; težina 3·04 gr. Cohen n. d. V² 302, 49. 1 kom.
16. Kao br. 13.

FELICITAS AVGG. Lik kao br. 4.

Bill.; promjer 21—19 mm; težina 3·69, 2·32, 1·66 gr. Cohen n. d. V² 303, 53. (Zbirka Koczynski 2 kom.) 5 kom.
17. Kao br. 14.

Kao br. 16.

Bill.; promjer 21 mm; težina 2·82 gr. Cohen n. d. V² 303, 55. 1 kom.
18. Kao br. 14.

FIDES MILITVM. Na lijevo okrenuta božica vjernosti sa dva bojna znaka u rukama.

Bill.; promjer 21 mm. težina 2·20 gr. Cohen n. d. V² 304, 65 1 kom.
19. Kao br. 13.

IOVIS — STAT[or]. Na lijevo okrenuti Zevs sa žezlom u desnoj i munjom u lijevoj ruci.

Bill.; promjer 23—20 mm; težina 2·27 gr. Dif. od Cohen n. d. V² 307, 99. 1 kom.
20. Kao br. 13.

LAETITIA AVGG. Na lijevo okrenuta božica veselja sa vijencem u desnoj i sidrom u lijevoj ruci

Bill.; promjer 21 mm. Cohen n. d. V² 307, 102. (Zbirka Koczynski) 1 kom.
21. Kao br. 13, ali sa veoma malenom glavom.

LIBERALITAS AVGG. Na lijevo okrenuta božica darežljivosti sa tesarom u desnoj i obilnicom na lijevoj ruci.

Bill.; promjer 22 m; težina 3·16 gr. Cohen n. d. V² 308, 108. 1 kom.
22. Kao br. 13.

ORIENS AVGG. Na lijevo okrenuti Helios, sa zračastom krunom na glavi i bičem u lijevoj ruci, diže desnicu.

Bill.; promjer 20 mm; težina 2·13 gr. Cohen n. d. V² 310, 135 1 kom.
23. Kao br. 13.

ORIENS AVGG. Na lijevo okrenuti Helios, sa zračastom krunom na glavi i krugljom u lijevoj ruci, diže desnicu.

Bill.; promjer 20—18 mm; težina 2·53, 2·36 gr. Cohen n. d. V² 310, 140 2 kom.
24. Kao br. 13.

PIETAS AVGG. Valerijan i Gallijen, stojeći

jedan spram drugoga, žrtvuju pred zapaljenim žrtvenikom.

Bill.; promjer 20 mm; težina 3·57 gr. Cohen n. d. V² 311, 152. 1 kom.
25. Kao br. 14.

PIETATI AVGG. Na lijevo okrenuta božica pobožnosti, sa žezlom u desnoj ruci, upire se lijevom laktom o jedan stup.

Bill. (probušen); promjer 22 mm; težina 3·71 gr. Cohen n. d. V² 312, 155 1 kom.
26. Kao br. 13.

P M TR P V COS III P P Valerijan, sjedeći na kurulskoj stolici na lijevo okrenut, drži u desnoj ruci kruglju a u lijevoj žezlo. — Kovan g. 1010 a. u. c. (257 posl. Kr.)

Bill.; promjer 20 mm; težina 2 gr. Cohen n. d. V² 313, 166.

27. IMP VALERIANVS P AVG Carevo posrje sa zračastom krunom i plaštom na desno.

PROVID AVGG. Na lijevo okrenuta božica providnosti sa obilnicom na lijevom ramenu dotiče se štapićem kruglje, koja leži do njezinih nogu.

Bill.; promjer 20 mm; težina 3·77 gr. Cohen n. d. V² 314, 174 1 kom.
28. Kao br. 13.

RESTITVTOR ORBIS. Na lijevo okrenuti Valerijan, odjeven kao vojnik, a dižeći u lijevoj ruci veliko žezlo, pridize klečeću žensku, koja ima tornjastu krunu na glavi.

Bill.; promjer 19 mm. težina 2·45 gr. Cohen n. d. V² 315, 183. (Zbirka Koczynski 1 kom.) 2 kom.
29. Kao br. 13.

RESTITVT ORIENTIS. Na desno okrenuta ženska sa tornjastom krunom na glavi predaje vijenac Valerijanu, koji je odjeven kao vojnik, a lijevom rukom drži žezlo.

Bill.; promjer 21 mm; tež. 3·48, 2·60 gr. Cohen n. d. V² 316, 189 2 kom.
30. Kao br. 13.

VICTORIA AVGG. Na lijevo okrenuta Nika sa palmom u lijevoj ruci upire se desnicom o svoj štit.

Bill.; promjer 21—19 mm; težina 2·86, 2·80, 2·52 Cohen n. d. V² 318, 224 (zbirka Koczynski 1 kom) 4 kom.
31. Kao br. 13.

VICTORIA GERM. Na lijevo okrenuta Nika sa vijencem u podignutoj desnoj i palmom u lijevoj ruci; do njezinih nogu sjedi na lijevo okrenut zarobljenik, kojemu su ruke na leđima svezane.

Bill.; promjer 22 mm; težina 2·78 gr. Cohen n. d. V² 320, 248. 1 kom.

32. Kao br. 14.

VIRTVS AVGG. Na lijevo okrenuti Ares sa dole okrenutim kopljem u lijevoj ruci upire se desnicom o svoj štit.

Bill.; promjer 21 mm; težina 2·70 gr. Cohen n. d. V² 322, 263 1 kom.

33. Kao br. 13.

VIRTVS AVGG. Na lijevo okrenuti Ares sa dole okrenutim kopljem u desnoj ruci upire se ljevicom o svoj štit

Bill.; promjer 22 mm; težina 2·55. gr. Dif. Cohen n. d. V² 322, 266. 1 kom.

Mariniana, supruga Valerijanova.

34. DIVAE MARINIANAE Odjeveno caričino poprsje, umotano u koprenu, na polumjesecu na desno.

CONSECRATIO. Napred okrenuti paun na desno okrenute glave i raširena repa.

Bill.; promjer 19 mm; težina 2·06 gr. Cohen n. d. V² 342, 6. 1 kom.

35. Kao br. 34.

CONSERCRATIO. Na lijevo leteći paun nosi Marinijanu u nebo.

Bill.; promjer 20 mm; težina 2·04 gr. Cohen n. d. V² 342, 14. 1 kom.

Gallienus (253—268.)

36. IMP GALLIENVS P F AVG. Carevo poprsje sa zračastom krunom, carskim plaštom i oklopom na desno.

GERMANICVS MAXIMVS. Trofej, do kojega sjede dva svezana germanska zarobljenika.

Bill.; promjer 21 mm, težina 1·81 gr. Cohen n. d. V² 375, 306 1 kom.

37. GALLIENVS P F AVG. Carevo poprsje sa zračastom krunom, carskim plaštom i oklopom na desno.

GERMANICVS MAX V. Lik kao br. 36.

Bill.; promjer 20 mm; težina 3·37 gr. Cohen n. d. V² 375, 308. 1 kom.

38. IMP C P LIC GALLIENVS AVG. Carevo poprsje sa zračastom krunom, carskim plaštom i oklopom na desno.

IOVI CONSERVA. Na lijevo okrenuti Zevs sa plaštom na lijevom ramenu, žezlom u lijevoj i munjom u podignutoj desnoj ruci.

Bill.; promjer 20 mm; težina 3·08 gr. Cohen n. d. V² 379, 351. 1 kom.

39. IMP GALLIENVS P F AVG GERM. Carevo poprsje sa zračastom krunom, carskim plaštom i oklopom na desno.

ORIENTIS AVGG. Lik kao br. 22.

Bill.; promjer 20 mm; težina 2·92 gr. Cohen n. d. V² 410, 689. 1 kom.

40. IMP C P LIC GALLIENVS P F AVG. Carevo poprsje sa zračastom krunom i carskim plaštom na desno

PIETAS AVGG Lik kao br. 24.

Bill.; promjer 22 mm; težina 2·86 gr. Cohen n. d. V² 417, 792 1 kom.

41. Kao br. 39.

P M TR P IIII COS III P P Na lijevo stupajući Helios sa zračastom krunom na glavi i bičem u lijevoj ruci podiže desnicu. — Kovan g. 1009 a. u. c. (256 posl. Kr.)

Bill.; promjer 20 mm; težina 4·06 gr. Dif. Cohen n. d. V² 419, 804 1 kom.

42. IMP C P LIC GALLIENVS P F AVG. Carevo poprsje sa zračastom krunom i oklopom na desno.

PROVIDENTIA AVGG. Na lijevo okrenuta božica providnosti sa obilnicom na lijevoj ruci pokazuje štapićem kruglju, koja leži do njezinih nogu.

Bill.; promjer 20 mm; težina 3·49 gr. Cohen n. d. V² 428, 888. 1 kom.

43. Kao br. 36 ali bez oklopa.

SALVS AVGG. Na desno okrenuta božica zdravlja hrani iz zdjelice zmiju, koju drži u desnoj ruci.

Bill.; težina 3 gr. Coh. n. d. V² 432, 938. 1 kom.

44. IMP GALLIENVS AVG. Carevo neodjeveno poprsje sa zračastom krunom na lijevo.

VICTORIA AVGG. Na lijevo okrenuta leteća Nika sa dijademom u obim rukama. Do noguh joj sa svake strane po jedan štit.

Bill.; promjer 23—21 mm; težina 4·60, 3·83 gr. Cohen n. d. V² 452, 1149 2 kom.

45. Kao br. 39.

VICTORIA GERM. Kao br. 31.

Bill.; promjer 21 mm; težina 2·21 gr. Cohen n. d. V² 453, 1162 1 kom.

46. Kao br. 36.

VICTORIA GERMAN. Na desno okrenuta Nika sa palmom u lijevoj ruci predaje vijenac Gallijenu, odjevenu kao vojniku, koji drži lijevom rukom žezlo, a u desnoj kruglju.

Bill.; promjer 20 mm; Cohen n. d. V² 454, 1174. (Zbirka Koczynski) 1 kom.

47. kao br. 39.

VIRTVS AVGG Na desno stupajući Ares sa naperenim kopljem i trofejem.

Bill.; promjer 20 mm; težina 2·32, 2·04 gr. Cohen n. d. V² 464, 1272 2 kom.

48. IMP GALLIENVS P F AVG G M Ca-

revo poprjsje sa zračastom krunom, carskim plaštom i oklopom na desno.

VIRTVS AVGG. Na desno okrenuti Ares sa dole okrenutim kopljem u desnoj ruci upire se ljevicom o svoj štit.

Bill.; promjer 20 mm; težina 2·87 gr. Cohen n. d. V² 464, 1276. 1 kom.

Salonina, supruga Gallijenova.

49. CORN SALONINA AVG. Caričino poprjsje sa dijademom na polumjesecu na desno.

IVNO REGINA. Na lijevo okrenuta Hera sa zdjelicom u ispruženoj desnoj i poprijeko položenim žezlom u lijevoj ruci.

Bill.; promjer 21 mm; težina 3·55 gr. Cohen n. d. V² 502, 58 1 kom.

50. SALONINA AVG. Caričino poprjsje sa dijademom na polumjesecu na desno.

Kao br. 49, ali je žezlo okomito postavljeno.

Bill.; promjer 21—18 mm; težina 2·88. 2 87, 2·00 gr. Cohen n. d. V² 502, 60. 3 kom.

51. Kao br. 50, ali sa pogrešnom legendom SLONI-NA (sic) AVG.

Bill.; promjer 20 mm; težina 2·52 gr. Dif od Cohen n. d. V² 502, 60 1 kom.

52. Kao br. 50.

IVNO VICTRIX Lik kao br. 50.

Bill.; promjer 21 mm; težina 3·02 gr. Cohen n. d. V² 503, 68 1 kom.

53. Kao br. 50.

PVDICITIA AVG. Na lijevo okrenuta božica sramežljivosti sa koso položenim žezlom u lijevoj ruci raskriljuje svoju koprenu.

Bill.; promjer 21 mm; težina 3·45 gr. Dif. od Cohen n. d. V² 506, 92. 1 kom.

Saloninus, sin Galijena i Salonine (+ 259).

54. DIVO CAES VALERIANO. Carevićeva glava sa zračastom krunom na desno.

CONSECRATIO. Na desno okrenut orao, koji se oglede. Dole S.

Bill.; promjer 19 mm; težina 1·92 gr. Cohen n. d. V² 517, 7. 1 kom.

55. Kao br. 54.

CONSECRATIO. Zapaljen žrtvenik, urešen sa dvije palmete.

Bill. (slomljen); promjer 18 mm tež. 1·29 gr. Cohen n. d. V² 517, 12 1 kom.

56. Kao br 55, ali je mjesto carevićeve glave poprjsje sa zračastom krunom i carskim plaštom.

Bill.; promjer 21 mm. Cohen n. d. V² 518, 13 (Zbirka Koczynski) 1 kom.

57. P C L VALERIANVS NOB CAES. Carevićevo poprjsje sa zračastom krunom i plaštom na desno.

[Pietas augg] Nož za žrtvovanje, patera, na lijevo okrenuti vrč, simpulum i sprava za škropljenje.

Bill.; promjer 18 mm; težina 2·11 gr. Cohen n. d. V² 523, 56. 1 kom.

58. SAL VALERIANVS C S. Carevićevo poprjsje sa zračastom krunom i plaštom na desno.

PRINC IVVENT. Na lijevo okrenuti Saloninus, odjeven kao vojnik, drži lijevom rukom koso postavljeno koplje, a u spuštеноj desnici štapić. Desno do njega je bojni znak.

Bill.; promjer 24—21 mm. Cohen n. d. V² 524, 61 (Zbirka Koczynski) 1 kom.

59. LIC COR SAL VALERIANVS N CAES Slično poprjsje.

PRINC IVVENT. Na lijevo okrenuti Saloninus, odjeven kao vojnik, sa kopljem u lijevoj i krugljom u ispruženoj desnoj ruci; pred njegovim nogama sjedi zarobljenik. U polju desno P.

Bill.; promjer 20 mm. Cohen n. d. V² 524, 63. (Zbirka Koczynski). 1 kom.

Valerianus iunior (+ 268).

60. VALERINVS (sic!) P F AVG Poprjsje sa zračastom krunom, plaštom i oklopom na desno.

ORIENS AVGG. Na lijevo stupajući Helios sa zračastom krunom na glavi, odjeven lepršecom chlamydom i držeći u lijevoj ruci bič, diže desnicu u vis.

Bill.; promjer 21 m. Dif. od Cohen V² 540, 6. (Zbirka Koczynski) 1 kom.

XIII. Našašće rimskih bakrenih novaca četvrtoga vijeka u Gornjem Hruševcu (kotar Velika Gorica).

Seljak Mato Klasnić iz Gornjega Hruševca kopajući 16. siječnja 1899 zemlju, da s njom napsa svoj vinograd kat. čestica br. 624 porezne općine Gornji Hruševac, naide u dubljini od samo

jedne stope ispod površine zemlje na odlomke jednoga čovječjega kostura, a do noguh istoga na hrpu od 51 bakrenoga rimskoga novca. Te je novce predao g. Aleksandru Benaku, kr. kotar-

skomu predstojniku u Velikoj Gorici, koji ih je poslao ravnateljstvu narodnoga muzeja u Zagrebu, a ovo ih je od M. Klasnića uz primjerenu odštetu otkupilo.

Novci, koji reprezentiraju sadržaj jedne novčarke iz početka IV. vijeka posl. Kr., koja je možda samo slučajno dospjela u grob svoga vlasnika, spadaju na slijedeće rimske vladare i kovnice:

Maximianus Herculeus (286—310) 2 kom. Kovnice Aquileia (1), Tarraco (1).

Galerius (292—311) 3 kom. Kovnice Herakleia (1), Kyzikos (1), Thessalonike (1).

Maximinus Daza (305—313) 16 kom. Kovnice Herakleia (1), Kyzikos (1), Siscia (14).

Maxentius (306—312) 7 kom. Kovnice Aquileia (3), Ostia (1) Tarraco (3).

Licinius pater (307—323) 15 kom. Kovnice Herakleia (1), Siscia (11), Thessalonike (3).

Constantinus maximus (305—337) 9 kom. Kovnice Aquileia (1), Nicomedia (1), Siscia (6), Tarraco (1).

Gornjohruševački skup novaca svakako je dospjeo u zemlju iza g. 307., kada se je zacario Licinius, ali i prije g. 317, pošto nema nijednoga novca od carevića Licinija mladega, Krispa i Konstantina mladega, koji su te godine dobili caesarski naslov, na što se je odmah u obilnoj mjeri kovao novac s njihovim likom i imenom, tako da bi u ovom skupu moralo biti i njihovih novaca, kada bi ih se već kovalo bilo.

Novci iz gornjohruševačkoga skupa jesu:

Maximianus Herculeus (286—310).

1. IMP C MAXIMIANVS P F AVG. Lovorom ovjenčana careva glava na desno.

CONSERV — VRB SVAE Hram sa šest stupova, u kojem je na lijevo gledajuća sjedeća Roma sa krugljom i kopljem u rukama; desno do nje je štit. U zabatištu dva uprijeko položena duguljasta štita; na vrhu krova tronog, a na doljnjim krajevima po jedan kip. — Kovan između g. 1059—1063 a. u. c (306—310 posl. Kr.) Kovnički biljeg \overline{AQT}

AE; promjer 25 mm. Kovnica Aquileia. Dif od Cohen monn. imp. VI² 500, 64 . . . 1 kom.

2. Slično, ali uz Romu nema štita, zabatište je prazno, a na vrhu i doljnjim krajevima krova po jedan tronog. Kovnički biljeg \overline{TT} — Kovan istodobno sa br. 1.

AE; promjer 25 mm. Kovnica Tarraco Cohen n. d. VI² 500, 64 1 kom.

Galerius (292—311).

3. GAL MAXIMIANVS P F AVG Lovorom ovjenčana careva glava na desno.

GENIO A — VGVSTI. Lijevo okrenuti genije sa modijem na glavi i obilnicom na lijevoj ruci drži u ispruženoj desnici zdjelicu, s koje curi tekućina. Kovnički biljeg $\frac{* | B}{SM TS}$

AE; promjer 25 mm Kovnica Thessalonike. Cohen n. d. VII² 106, 40 1 kom.

4. IMP C GAL VAL MAXIMIANVS P F AVG. Lovorom ovjenčana careva glava na desno.

GENIO IMP — E — RATORIS. Lik kao br. 3. Kovnički biljeg $\frac{* |}{HTA}$.

AE; promjer 21 mm. Kovnica Heraclea Thracum. Cohen n. d. VII² 107, 48. . . 1 kom.

5. Kao br. 3.

GENIO IMP — ERATORIS. Lik kao br. 3.

Kovnički biljeg $\frac{\Delta | :}{MKV}$.

AE; promjer 25 mm. Kovnica Cyzicus. Cohen n. d. VII² 107, 49. 1 kom.

Maximinus Daza (305—313).

6. GAL VAL MAXIMINVS P F AVG. Lovorom ovjenčana careva glava na desno.

GENIO A — VGVSTI. Lik kao br. 3. Kovnički biljeg nejasan $\frac{? | :}{MKV}$ (?)

AE; promjer 25 mm. Kovnica Cyzicus. Dif. od Coh. n. d. VII² 145, 25 1 kom.

7. IMP MAXIMINVS P F AVG. Lovorom ovjenčana careva glava na desno.

GENIO AV — GVSTI Lik kao br. 3. Kovnički biljeg $\frac{- | \Delta}{SIS}$

AE; promjer 24 mm. Kovnica Siscia. Cohen n. d. VII² 145, 26. 1 kom.

8. IMP C GAL VAL MAXIMINO P F INV AVG. Lovorom ovjenčana careva glava na desno.

GENIO IMP — E — RATORIS. Lik kao br. 3. Kovnički biljeg $\frac{| -}{HTI}$

AE; promjer 25 mm Kovnica Heraclea Thracum. Cohen n. d. VII² 147, 53 . . . 1 kom.

9. Kao br. 7.

IOVI CONS — ERVATORI. Na lijevo okrenuti Zevs sa munjom u desnoj i žezlom u lijevoj ruci. Ispred njega orač sa vijencem u kljunu.

Kovnički biljezi: $\frac{\Gamma}{\text{SIS}} \text{ M}$ (1), $\frac{\text{E}}{\text{SIS}} \text{ M}$ (1)¹,

$\frac{\zeta}{\text{SIS}} \text{ M}$ (2), $\frac{\text{B}}{\text{SIS}}$ (2), $\frac{\text{E}}{\text{SIS}}$ (1)¹

AE; promjer 25—24 mm. Kovnica Siscia. Cohen n. d. VII² 151, 110 7 kom.

10. Kao br. 9 ali sa legendom IOVI CONSERVATORI. Kovnički biljeg

AE; promjer 24 mm. Kovnica Siscia. Cohen n. d. VII² 151, 112. 1 kom.

11. IMP MAXIMINVS P F AVG. Lovorom ovjenčano carevo poprsje sa plaštom i oklopom na desno.

IOVI CONSERVATORI AVGG NN. Na lijevo okrenuti Zevs sa Nikom na kruglju u desnoj i žezlom u lijevoj ruci; ispred njega orao sa vijencem u kljunu. Kovnički biljezi

$\frac{\Gamma}{\text{SIS}}$ (2), $\frac{\text{E}}{\text{SIS}}$ (1)

AE; promjer 23 mm. Kovnica Siscia. Dif. od Cohen n. d. VII² 153, 127. 3 kom.

12. Kao br. 11, samo što carevo poprsje nije odjeveno plaštom nego oklopom. Kovnički biljeg

$\frac{\Delta}{\text{SIS}}$

AE; promjer 23—22 mm. Kovnica Siscia. Cohen n. d. VII² 153, 127. 2 kom.

Maxentius (306—312).

13. IMP C MAXENTIVS P F AVG. Lovorom ovjenčana careva glava na desno.

CONSERV-VRB SVAE. Lik kao br. 1, samo što su na vrhu i doljnjim krajevima krova vaze. Kovnički biljeg $\overline{\text{AQ}\Gamma}$

AE; promjer 24 mm. Kovnica Aquileia. Dif. od Cohen n. d. VII² 168, 21. 1 kom.

14. IMP MAXENTIVS P F AVG. Lovorom ovjenčana careva glava na desno.

Lik kao br. 2. Kovnički biljeg $\overline{\text{PT}}$

AE; promjer 24 mm. Kovnica Tarraco. Dif. od Cohen n. d. VII² 169, 34 1 kom.

15. Kao br. 14.

CONSERV-VRB SVAE. Hram sa 4 stupa, u kojem je na lijevo gledajuća sjedeća Roma sa krugljom i kopljem u rukama; desno od nje

¹ Kod ovoga je legenda rastavljena ovako CONSERVATORI.

Nika, koja će da ju vijencem ovijenča. Zabatište hrama prazno, a na vrhu i doljnjim krajevima krova figure. Kovnički biljezi: $\overline{\text{PT}}$, $\overline{\text{ST}}$

AE; promjer 24—23 mm. Kovnica Tarraco. Cohen n. d. VII² 169, 39. 2 kom.

16. Kao br. 13.

CONSERV-VRB SVAE. Hram sa četiri stupa, u kojem je na lijevo okrenuta sjedeća Roma sa krugljom i kopljem u rukama; lijevo od nje stojeći car, koji drži u lijevoj ruci žezlo i staje lijevom nogom na sjedećega zarobljenika, prima iz njezinih ruku kruglju. Do Romina prijestolja štit. U zabatištu hrama vučica, koja doji Romula i Rema, a na doljnjim krajevima krova po jedna figura. Kovnički biljeg $\overline{\text{AQS}}$

AE; promjer 25 mm. Kovnica Aquileia. Cohen n. d. VII² 170, 42. 1 kom.

17. Kao br. 16, samo je mjesto glave carevo plaštom odjeveno poprsje. Kovnički biljeg $\overline{\text{AQP}}$

AE; promjer 25 mm. Kovnica Aquileia. Cohen n. d. VII² 170, 43. 1 kom.

18. Kao br. 13.

FIDES MIL-ITVM AVG N. Na lijevo stojeća božica vjernosti drži dva bojna znaka. Kovnički biljeg $\overline{\text{MOSTS}}$

AE; promjer 24 mm. Kovnica Ostia. Cohen n. d. VII² 173, 71. 1 kom.

Licinius pater (307—323).

19. VAL. LICINIVS P F AVG. Lovorom ovjenčana careva glava na desno.

GENIO A-VGVSTI. Lik kao br. 3. Kovnički biljezi:

$\frac{*}{\text{SM} \cdot \text{TS}} \text{ B}$ $\frac{*}{\text{SM} \cdot \text{TS}} \Gamma$

AE; promjer 26—25 mm. Kovnica Thessalonike. Cohen n. d. VII² 192, 27. 2 kom.

20. IMP LIC. LICINIVS P F AVG. Lovorom ovjenčana careva glava na desno.

IOVI CONSERVATORI. Lik kao br. 9. Kovnički biljeg:

$\frac{\zeta}{\text{SIS}} \text{ M}$

AE; promjer 26 mm. Kovnica Siscia. Cohen n. d. VII² 197, 83 1 kom.

21. Kao br. 19.

IOVI CONSERVATORI AVGG. Lik kao br. 9. Kovnički biljeg:

$\frac{\text{E}}{\text{SM} \cdot \text{TS}}$

AE; promjer 24 mm. Kovnica Thessalonike. Cohen n. d. VII² 199, 105. 1 kom.

22. IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG. Lovorom ovjenčana careva glava na desno. IOVI CONSER-VATORI AVGG. Lik kao br. 11. Kovnički biljeg :

$$\frac{| \Delta }{SMHT}$$

AE; promjer 22 mm. Kovnica Heraclea Thracum. Cohen n. d. VII² 200, 109. 1 kom.

23. IMP LIC LICINIVS P F AVG. Lovorom ovjenčano carevo poprsje sa plaštom i oklopom na desno.

IOVI CONSERVATORI AVGG NN Lik kao br. 11. Kovnički biljezi: $\frac{| \Gamma }{SIS}$ (1), $\frac{| \Delta }{SIS}$ (1),

$$\frac{| \epsilon }{SIS}$$
 (2).

AE; promjer 24—21 mm. Kovnica Siscia. Cohen n. d. VII², 201, 124. 4 kom.

24. Kao br. 23, samo što je carevo poprsje odjeveno samo oklopom. Kovnički biljezi:

$$\frac{| A }{SIS}$$
 (2)¹, $\frac{| B }{SIS}$ (1), $\frac{| \Gamma }{SIS}$ (1), $\frac{| \Delta }{SIS}$ (1),

$$\frac{| \epsilon }{SIS}$$
 (1)

AE; promjer 26—22 mm. Kovnica Siscia. Cohen n. d. VII². 201, 124. 6 kom.

Constantinus Maximus (305—337).

25. IMP C FL VAL CONSTANTINVS P F AVG Lovorom ovjenčana careva glava na desno.

IOVI CONSERVATORI. Lik kao br. 11.

Kovnički biljeg nejasan: $\frac{? | B}{SMN}$ (?)

AE; promjer 22 mm. Kovnica Nicomedia. Cohen n. d. VII² 262, 291. 1 kom.

26. IMP CONSTANTINVS P F AVG. Lovorom ovjenčano carevo poprsje sa plaštom i oklopom na desno.

IOVI CONSERVATORI AVGG NN. Lik kao br. 11. Kovnički biljeg: $\frac{| \Gamma }{SIS}$

AE; promjer 23 mm. Kovnica Siscia. Cohen n. d. VII² 265, 312. 1 kom.

27. Kao br. 26, samo što je carevo poprsje odjeveno samo oklopom. Kovnički biljezi:

$$\frac{| A }{SIS}$$
 (1), $\frac{| B }{SIS}$ (1), $\frac{| \Delta }{SIS}$ (3).

AE; promjer 23—22 mm. Kovnica Siscia. Cohen n. d. VII² 265, 312 5 kom.

28. CONSTANTINVS NOB CAES. Lovorom ovjenčana carevičeva glava na desno.

PERPETV-A VIRTVS. Na desno stupajući Ares sa naperenim kopljem u desnoj i štitom na lijevoj ruci. Kovnički biljeg \overline{ST}

Kovan g. 1059 a. u. c. (306 posl. Kr.)

AE; promjer 24 mm Kovnica Tarraco. Cohen n. d. VII² 272, 385 1 kom.

29. CONSTANTINVS — P F AVG Lovorom ovjenčano poprsje carevo sa oklopom na desno.

SOLI INVI-CTO COMITI. Na lijevo okrenuti Helios sa zračastom krunom i chlamydom, držeći u lijevoj ruci kruglju, a uzdižući desnici u vis. Do njegovih nogu sjedi zarobljenik svazanih na leđima ruku. Kovnički biljeg \overline{AQP}

AE; promjer 21mm. Kovnica Aquileia. Dif. od Cohen n. d. VII² 290, 520. 1 kom.

XIV. Našašće srebrnih novaca XV. vijeka u Virovitici.

23. svibnja 1899. vadio je Tomo Jeuša u Virovitici Gundulićeva ulica br. 20 u svojem dvorištu u rovu zatrapite krompire, pa je tom prilikom iskopao malu posudicu, u kojoj je bilo od prilike 100 malih srebrnih novaca. Posudu je razbio, ali su se naknadno pokupili neki ulomci, iz kojih se je ona djelomice mogla restaurirati. Posudica kruškolika oblika (sl. 142) bila je preko 0.098 m. visoka, a najveći joj promjer iznosi 0.07 m; gore je nepotpuna. Surovo je građena, a na površini

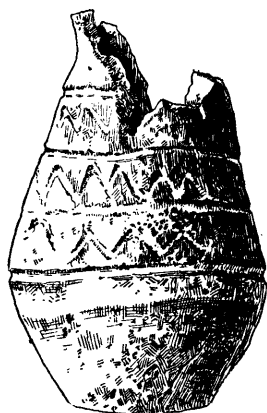
¹ Jedan je primjerak u reverzu dva puta kovan.

ima nepravilno izveden ornamenat od ravnih i valovitih poteza. Redovita svrha te posude bila je, da služi kao novčarka.

O tom našašću odmah je isti dan muzejsko ravnateljstvo obavijestio Vatroslav Polović, dnevničar gruntovnoga ravnateljstva u Virovitici, priklopiv podjedno 5 komada novaca. Premda je odgovor muzejskoga ravnateljstva u Virovitici bio već treći dan, od kako su se novci našli, ipak se nisu više mogli dobiti na uvid. Jeuša ih je naime već skoro sve bio porazdavao osim nekoliko od akvilejskih patrijarka Antonija Panciere

i Lodovica Techa, koji su mu se iza uvida povratili, jer ih muzeju nije trebalo. Nekoliko komada iz toga našašća naknadno je još narodnomu muzeju poklonio g. Josip Zbierschowski, župnik u Bukovici.

U Jeušinom skupu bilo je navodno 60 većih — valjda akvilejskih — novaca i polovica toliko manjih, valjda ugarskih od Sigismunda. Zakopani su iza g. 1423, kada su od prilike u ugarskoj nekoj kovnici kovani denari akvilejskoga patri-

Sl. 142. Posudica iz Virovitice, u kojoj su se našli novi XV. vijeka. $\frac{1}{2}$ nar. vel.

jarke Ljudevita Techa, a valjda prije smrti kralja Sigismunda († 9. XII. 1437). Našašće je stoga zanimivo, što nam dokazuje, da su u prvoj polovici XV. vijeka u Slavoniji uz domaći ugarski novac kolali i novci akvilejskih patrijarka, a valjda i novci austrijskih nadvojvoda, koje oponaša jedan halski novac, nađen u virovitičkom skupu Kako znademo iz našašća u Lipovoj glavici¹, bili su akvilejski novci u prometu i u Liki,

a da su rabili u prometu i u Bosni dokazuje jedno našašće iz okolice Bišća, od kojega je 1 kgr. sve samih akvilejskih novaca g. 1872 u Senju od jednoga fratra kupio g. Dr. Gržetić i u svoje vrijeme većim dijelom darovao narodnomu muzeju. Novci virovitičkoga našašća, koji su došli u narodni muzej, jesu slijedeći:

Leuchtenberg u Bavarskoj. Kovnica Hals.

1). U troluku štit sa prugama, a do njega gore h , na stranama $\text{t} - \frac{\Delta}{\nabla}$. Izvana do stjecašta lukova po jedna karičica-Pfenig Dm 14 mm. 1 kom.

Ovaj su novac kovali leuchtenburški landgrofovi u prvoj polovici XV. vijeka u svojem gradu Halsu. Taj njihov novac, koji je pod imenom „die bösen Halser“ poradi loše smjese bio na zlu glasu, prodro je bio i u austrijske zemlje i u Ugarsku, jer su landgrofovi, da mu onuda prođu omoguće, poprimili bili tip novaca austrijskih vojvoda. Jedina je razlika bila u napisu, koji nije svatko umio da čita. Stoga se takovo postupanje naprosto u ničem ne razlikuje od prostoga patvorenja novca.²

Aquileia. Antonio Panciera (1402—1414.)

2. Denari kao br. 18 našašća u Lipovoj glavici 3 kom.

Aquileia. Lodovico Tech (1419—1435.)

3. LODOVICVS o DVX o D o TECH

U kolobaru od piknjica štit sa grbom.

P T T h A — T Q V I L I S Jjedeća majka

božja sa djetetom na desnoj ruci.

Denari Dm. 18—16 mm. 6 kom.

Ugarska. Sigismund (1387—1437).

4. S-V-R (Sigismundus Hungariae rex) oko rasčtvorena štita sa prugama i orlom.

Krst sa četiri krune u uglovima.

Quadrans. Dm. 10 mm Rupp Numi Hungariae br. 437. 2 kom.

XV. Našašće ugarskih denara XV. i XVI. vijeka u Bukovici (kotar Virovitica).

G. Josip Zbierschowski, župnik u Špišić Bukovici poklonio je g. 1899. narodnomu muzeju uz više drugih stvari i 16 ugarskih denara, koji su zajedno sa mnogo većim brojem takovih novaca nađeni u jednom tamošnjem vinogradu. Novci, koji su zakopani kratko iza g. 1527, spadaju na slijedeće kraljeve:

Matija Korvin (1458—1490). 5 denara s gotičkim slovima u napisima i kovničkim biljezima K—P, K—P i K— \times (3 kom.), 2 denara sa latinskim slovima i biljgom K—P . . . 7 kom.

¹ Vjesnik IV. str. 148.

Vladislav II. (1490—1516). 1 denar bez godine, a s biljgom K—P (u napisu je skraćeno VNGAR), 1 od g. 1508 sa K—G (Ungari) i 1 od g. 1512 sa K—G (Ungarie) 3 kom.

Ljudevit II. (1516—1526). 2 denara od g. 1518 i 1 od g. 1519 sa K—G (Ungar), 1 od g. 1518 sa K—G (Ungari), 1 od g. 1525 sa K—B i 1 od g. 1527 sa L—K (Ungar) . . . 6 kom.

Dr. Jos. Brunšmid.

² Luschin Die bösen Halser. Mitth. der bayer. num. Ges. VII (1888) str. 1 i sl.

at 118.

Draganičke zastave.

Iza plemenite općine turopoljske najznamenitija bijaše stara plemenska općina Draganića. Plemenu (generatio) odnosno bratstvu draganićkom nalazimo spomen već u XII. vijeku; ono spadaše na staru bratsku županiju podgorsku. Kasnije nakon prestanka županije podgorske budu Draganićani polčinjeni pod grad Okić ili Jastrebarsko, premda se uvijek otimalu, braćeći svoju plemićku slobodu. Premda je pritisak bio strašan, ipak nijesu Draganićani nikada postali kmetovima. Kao plemići dužni su bili Draganićani na zapovjed bana ili kralja polaziti u boj i staviti se u banski banderij. U saborskim spisima XVI. vijeka često se spominje, da su plemići Draganićani stavljali 25 opremljenih konjanika pod banski stijeg. Često su opet Draganićani vojevali kao domobranci protiv Turaka u krajiškim četama na susjednoj karlovačkoj Krajini. Tako je god. 1665. 4. marta poručio zamjenik karlovačkoga podgenerala barun Friderik Sauer općini draganićkoj, da je stigao glas od bana Petra Zrinjskoga, da će velika turska vojska udariti na hrvatsku Krajinu, zato da se „toliko Draganićanov na noge stane, koliko može biti junakov za oružje, a da brašno sobom nose“.¹

Draganićani zajedno s Turopoljcima sačinjavali su jednu četvu u banskom banderiju. Posljednji put bijahu Draganićani sakupljeni u takovu četvu g. 1813. u vrijeme vojne na Francuze. Tad je općina draganićka stavila 100 a turopoljska 200 momaka. Ova četa našla je i priznanje kralja Franje II. te je nosila naslov čete „hrvatsko-ilirskih dobrovoljaca.“²

Četa draganićka imala je i svoju posebnu zastavu. Dvije takove zastave čuvaju se danas u

Draganiću u župnoj crkvi sv. Jurja na Šipku. To je svetinja za Draganićane i lijepa uspomena na ova vremena, kada su njihovi predci kao plemići kraljevine vojevali za dragu domovinu. Starija od damascirane svile potječe iz god. 1723. Prednja je strana na pol crvena, a na pol žuta (razdijeljeno paralelno s motkom) sa zelenim širokim rubom. U sredini je po dužini dvoglavi orao sa slikom blažene djevice Marije na grudima. Gore na zelenom rubu do motke po širini je napis:

R. K. M. C A R O L V S S E X T V S
17 NOBILITAS DRAGANICH 23.

Stražnja strana je žuta, na vrhu je ispod zelenoga ruba prišiven crveni dijelak s tri privjeska (sličan t. z. Tournirkragen-u). Na taj privjesak položena je po dužini zastave slika raspela sa spasi teljem, koja prelazi i na žuti dio zastave. Gore do motke na zelenom rubu po širini stoji napis: IESVS NAZARENVS REX IVDE.

Druga zastava od g. 1801 je svilen a i s obijuh strana crvena sa zelenim obrubom. Na prednjoj strani je naslikan po dužini zastave dvoglavi orao sa slikom B. D. M. Odozgo do motke na zelenom rubu je po širini napis:

R. K. M. FRANCISCVS SECVNDV S
18 NOBILITAS DRAGANICH 01

Na drugoj strani naslikano je po dužini raspelo, oko kojega se s desna i lijeva ovija lovrogračica. Iznad toga do motke na zelenom rubu je napis:

18 IESVS NAZARENVS REX IVDE 01

Obije zastave vrlo su trošne.

E. Laszowski.

Stari utezi u narodnom muzeju u Zagrebu.

U Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji dosta se često nađu razni nominali jedne vrste bronsanih uteza kockasta oblika sa odrezanim uglovima. Sâm sam negda posjedovao dva komada, od kojih je jedan veći, sproveden sa zahrđalom željeznom karikom, bio naden u polju kod Gaboša blizu Vinkovaca, a drugi u samim Vinkovcima, ali sam ih prije 12 godina poklonio nekom, koji se je za to zanimalo. Nekolike sam komade vidio u zbirci g. Ljudevita Kaisera, za onda žandarskoga stražmeštra u Vinkovcima, a sada svilarskoga nadzornika u

¹ U arhivu jugoslav akademije.

² Dopis c. kr. ilirskoga glavnoga zapovjedništva u Ljubljani od 30. studenoga 1813. u arhivu jugoslavenske akademije.

Mitrovici. U narodnom muzeju u Zagrebu ima šest takovih uteza naime:

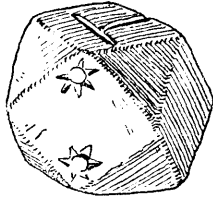
Br Nalazište Veličina Težina Biljeg Opaska

1.	Medak	25 mm.	146 gr.	* *	
2.	Mitrovica	19	62·90	* * *	Sl. 143.
3.	Vinkovci	19	61·80		
4.	Solin	20	61·80	* *	
5.	Solin	20 × 14	30·30	✱	Sl. 144. desno.
6.	Solin	13	16·15	✱	Sl. 144. lijevo.

Jedan takov utez nalazi se u kninskom muzeju, a teži 42 gr., a u osječkom gradskom muzeju ih ima sedam, koji teže 311·2, 298·1, 292·5, 149·9 (sa turskim napisom), 139·8, 62·7 i 59·5

gr. Većina ovih uteza je sprovedena patinom, što dokazuje, da su dosta stari, većina valjda više stotina godina.

Ovi utezi zastupaju razne nominale nekoga uteznoga sustava, koji je u hrvatskim zemljama

Sl. 143. Bronsan utez iz Mitrovice. Nar. vel.

Sl. 144. Bronsani utezi iz Solina. Nar. vel.

negda u porabi bio. Kako dokazuje najmanji solinski komad, bila je jedinica toga sustava od nešto preko 30 gr. po decimalnom sustavu razdije-

ljena. Taj primjerak daje kao najveću uteznu vrijednost za veću jedinicu 32·30 gr a za manju 3·23 gr. Deseterostruka jedinica po njemu bi iznosila 323 gr., što se veoma približuje težini rimske funte (327·45 gr.), iz koje je ovaj utezni sustav valjda nastao. Po ostalim primjercima varijira težina jedinice između 31·45 i 27·96 gr. (31·45, 31·35, 31·12, 30·90, 30·90, 30·30, 29·98, 29·81, 29·75, 29·25, 29·20, 28·00, 27·96 gr.). Bitna razlika između oba utezna sustava postoji jedino u tom, što se je rimska funta duodecimalno dijelila, a ova druga decimalno.

Kakovi su to utezi, to nam tumači turski napis na jednom primjerku osječčkoga muzeja. U Turskoj je, prije nego što se uveo metrički sustav, bio za zlato i srebro u porabi čeki od 321·25 gr. = $\frac{1}{4}$ oke, a dijelio se je decimalno, naime na 100 drahma¹ Ako Turci tu nisu jednostavno samo poprimili stariji utezni sustav, koji su našli u osvojenim zemljama na balkanskom poluotoku, to bi i naši stariji primjerci bili turski utezi, a što ih se nalazi u hrvatskim zemljama i u Mađarskoj, a dalje na sjever i zapad ne, dalo bi se lako protumačiti činjenicom, što su oni negda u tim zemljama gospodovali. Nije u ostalom isključena mogućnost, da je taj utezni sustav kod nas i ranije bio u porabi, pa da kakogod stoji u savezu sa bizantskim.

Dr. J. Brunšmid.

Dvije bilješke iz povjesti grada Zagreba u XVI. vijeku.

U kr. zemaljskom arhivu u Zagrebu čuva se svezak, koji sadržava račune grada od g. 1557.—1559. Iz ovoga crpljeni su podaci za niže slijedeće bilješke o gradnji mesničkih vrata i o gradskoj ciglani.

Gradnja mesničkih vrata. Poznato nam je, da je nekoć Zagreb bio utvrđen, opasan čvrstim zidom, utvrđenim jakim kulama, od kojih stoji jošte današnji toranj kod Dveraca. U grad se je ulazilo na više vrata. Bila su to današnja kamentita vrata (porta lapidea), „sirove dverce“ (današnje Dverce kod vatrojavnoga tornja), mesnička vrata (porta carnificum) i nova ili poljska vrata (porta nova) kod današnje državne blagajne, nedaleko staroga „popovoga tornja“. Mesnička vrata stajahu nekoć u mesničkoj ulici kod današnjega vrta viteza Pongratza God. 1557. bila su ova vrata dosta trošna, tako da su se morala obnoviti. U tu svrku dozvala je gradska općina zidare iz Brežca i Samobora. Prve zidare nalazimo kod toga posla Mihajla iz Brežca, meštra Lovru sa sinom Lukom iz Samobora, Ivana Radetića, Ivana

Knopa i Jurja Šlegela iz Radoiče. Posao je rukovodio meštar Hans iz Brežca. Dne 6. jula počeo kopati temelje za nova vrata. Kopači temelja i tesari dobivahu 10 novčića, a klesari 15 nč. na dan. 10. jula postavljen je temeljni kamen novim vratima. Zidanje je napredovalo veoma sporo, jer je radilo samo šest zidara. Potrebno kamenje za gradnju vrata lomilo se kod kloštra zagrebačkih opatica, a uzimalo se iz neke porušene gradske kuće; veće kamenje dovezlo se iz zagrebačke gore kod Gračana. Za dovoz kamenja od srušene one kuće plaćalo se je po vozu 3, a iz Gračana po 7 denara. Potrebni pijesak dovezio se iz Save, a svaki koš plaćao se je po 8 denara. Najviše pijeska dovezio je neki Antun Stanko. U gori kod Gračana žegli su gračanski kmeti vapno; za ženje jedne vapnenke dobivali su 75 denara plaće. Greda hrastova, koju je gradska općina kupila od Stjepana Zrinščaka iz Kraljevca, stajala je 28 de-

¹ Arapski čeki, koji se dijeli na 10 uncija, odnosno 100 dirhema teži 305·6 gr.

nara, a upotrebljena je kod temelja novih mesničkih vrata. Prigodom kopanja temelja naišli su na zidan kanal, koji su morali razrušiti. To je valjda bio onaj podzemni hodnik, koji je vodio iz gornjega grada u Tuškanac. Pod vratima iskopane su duboke jame. Kopanje jama (opkopa) rukovodili su Matija Pišec i Fabijan Kruhopek. Ove zamijeni god. 1558. meštar Martin Paller iz Sv. Križa uz mjesečnu plaću od 4 forinte. Pod konac god. 1559. stajala su mesnička vrata pod krovom. Drva za krov kupljena su iz kaptolskih šuma, a neka dopremana su Savom iz Otoka. Pošto je bio i most pred mesničkim vratima vrlo slab, zamijenjen je drugim širokim i jakim mostom (1559). Iste godine sagrađen je i novi odvodni kanal kod mesničkih vrata, providen željeznim rešetkama, pa su onda te radnje bile dovršene.

Iste godine 1559. natkrita je kula kod mesničkih vrata, koja je za zadnjega požara pogorjela bila, a na kamenitim vratima načinjeni su novi željezni tečaji. Popravlak rečene kule rukovodio je Ivan Hans iz Ljubljane. Na dan dobivaše 10 novčića plaće.

Gradska ciglana. Za gradnju gradskih vrata, kula i zidova trebalo je mnogo cigle. U aprilu god. 1557. sagrađila je stoga gradska općina svoju vlastitu ciglanu, natkrivenu sa dasnama, koje su kupljene od Sebastijana Plavnikera iz Kranjske. On je te daske dovezao na splavi u Zagreb, pa se stoga i zove prišverkom „Flozzar“. Ostalo drvo dovažalo se iz Otoka. Kada je ciglana bila sagrađena, sklopi gradska općina 3. juna 1557.

ugovor sa najmljenim ciglarom mešтром Hansom, zvanim Cigler iz Kranjske. Po ovom ugovoru imao je Hans peći ciglu za grad i to 1000 za 75 novčića. Općina će mu dati potrebna drva, peć i pijesak. Ciglu ne smije prodavati nikomu osim samoj općini. Kad je Hans negdje kasno u jeseni god. 1557. umro obustavljen je posao u gradskoj ciglani sve do proljeća slijedeće godine. 25. marta 1558. sklopi gradska općina novi ugovor s ciglarom mešтром Andrijom Gabrićem iz Novoga mjesta u Kranjskoj. Ovaj ugovor je veoma zanimiv: 1) Andrija će doći s obitelji u Zagreb i mora biti marljiv, da može grad podmiriti ciglom. 2) Grad će mu dati prostranu ciglanu, peć s trim vratima, kuću za stan s vitom, dosta drva, pijeska i potrebne radnike. 3) Kada bude Andrija ispekao označenu peć cigala (za krov i zidanje) dobit će 2 forinte (rajnčaka) za likov (bibalija). 4) Kada bude punu peć zapalio dobit će svaki put 50 ugarskih denara za likov. 5) Andrija dužan je gradu davati 1000 cigala za zid po 1 forintu (rajnčak). 6) cigle za krov, te žlijebnjake dužan je dati hiljadu za jednu zlatnu krunu, a 7) ciglu za tarac 300 za jednu ugarsku forintu. Andrija se odmah lati posla, koji je dobro išao. On dovede odmah u aprilu svoju obitelj iz Novoga mjesta. Kako je dugo bio gradskim ciglarom ne znamo ni god 1559. još je marljivo radio. Gradska općina nije svu ciglu, koju je Andrija izradio, sama upotrijebila, nego je suviše prodavala, što je davalo priličan dohodak

E. Laszowski.

Paleolitički čovjek i njegovi suvremenici iz diluvija u Krapini u Hrvatskoj.

II.

U IV. svesci ovoga Vjesnika prikazan je rezultat u rujnu 1899. obavljenoj iskopavanju i istraživanju krapinskoga diluvijalnoga ležišta. U srpnju 1900. nastavljen je taj posao s vrlo povoljnim rezultatom. Radilo se je kao i 1899. kopajući od ozgor dolje, od zone sa Ursus spelaeus prema zoni potočne taložine, ali s većim horizontalnim dimenzijama. Nastojalo se je, koliko se je moglo, doprijeti do stijena pećine, što je u stanovitom opsegu i uspjelo. Posao je bio trudan i naporan, jer su se morale svladavati neke neprilike. Kopanjem u dublinu i prodiranjem prema stijenama špilje u brijeg (s vrlo strmim obroncima) nastala je opasnost, da će se raspucane stijene špilje, koje su nad radnicima visile, na

njih srušiti. Da se to ne dogodi, morale su se dinamitom lomiti, a odlomljeni komadi, da ne smetaju daljnjem kopanju, ukloniti. Za vrijeme tvorbe pješčanoga eluvija u špilji, nadviseće su se stijene raspucavale, same od svoje težine lomile i u obliku velikih balvana u špilju padale. Ovi su se balvani tijekom iskopavanja morali polugama odstranjivati. Špilja je od svoga početka kao nekom okomitom stijenom bila na dvoje razdijeljena. I tu je stijenu trebalo tijekom iskopavanja polugama lomiti i odstranjivati.

Već na početku ovogodišnjega iskapanja gornje su partije eluvijalnoga nasloja upravo iznenadile svojim bogatstvom dobro sačuvanih ostataka od Ursus spelaeus. Nadenno je od njega više donjih čeljustih, lubanjà i njezinih dijelová, lopaticá, kuková, kralježaká, ekstremitetnih kosti,

rebarâ i t. d. U istoj partiji nađeno je i nešto ostataka od *Ursus arctos*. Za ovom zonom eksploatirana je slijedeća (niža), koja je bila ispretrgana velikim balvanima. U njoj je nađeno ostataka od *Bos primigenius* i *Rhinoceros antiquitatis*. Vrijedno je spomenuti i ovdje nađene ostatke sasama mladih individua ovih životinja, koje su čovjeku služile valjda kao osobita poslastica.

Kao prošle tko je i ove godine bila najinteresantnija treća zona, zona sa *Homo sapiens*. Istina, nije se toga našlo bog zna kako mnogo, ali ono, što se je našlo, vrlo je vrijedno. Našlo se je naime: komad lopatice, komad nadlaktice, dijelova kralježaka, pokrovnih lubanjskih kosti, čeona kost, nekoliko supraorbitalnih lukova, komad gornje čeljusti sa 2 zuba, izoliranih zuba i t. d. Čeona kost, supraorbitalni lukovi i neki molari osobito su karakteristični. Čeona je kost znatno visoka, a donji joj se dio upravo napadno naprijed savija prema supraorbitalnim lukovima, koji se opet ističu svojom znatnom debljinom (9.6 mm — 13.5 mm) i izbočenošću prema naprijed (15 mm — 23 mm). Potanje promatranje ove izrazite protraktilnosti, koja je svojstvena i antropoidnim majmunima, dovodi na misao, da je ona i krapinskom diluvijalnom čovjeku i antropoidnim majmunima zajednički karakteristikon, jedan od onih, koji govori za njihovo srodstvo. Da ta protraktilnost nije patološki pojav, više je nego sigurno, jer je opažen na deset u istom ležištu nađenih individua raznoga doba. Iste naravi i isto tako velike je važnosti drugi slijedeći karakteristikon krapinskoga diluvijalnoga čovjeka: Njegovi drugotni molari, i to oni, koji još nijesu bili van prodri, a po tom niti funkcionirali, imaju osobito karakterističnu površinu krune. Ona je naime pokrivena brojnim caklovnim borama, koje odmah padaju u oči. Isti se fenomen opaža i kod odgovarajućih zuba antropoidnih majmuna.

Ostaci čovjeka, i to najmanje od 10 individua različitoga doba, nađeni su u trećoj zoni amo tamo razbacani, izlomljeni i djelomice napršeni. Sudeći po tome, što su ti ostaci nađeni samo u jednoj zoni, koja nije ništa drugo nego jedno veliko ognjište, i po tome, što su nađeni u spomenutom stanju, čini se, da je to stanovništvo palo žrtvom navale, a moglo bi se zaključiti i na eventualni kanibalizam.

U ovoj trećoj zoni, kao i u svim ostalima, našlo se je kamenoga krhotinja i primitivno izradenoga kamenoga oruda (*typus moustérien*). Ove je godine prvi put nađeno i koštanoga oruda

i to jedan šiljak, jedna sjekirica i jedan oveći instrumenat od distalnoga komada humera od *Ursus spelaeus*. Kao ni lani tako se ni ove godine nije mogao konstatovati nikakov napredak u kulturi ovoga krapinskoga diluvijalnoga stanovnika.

Ove godine iskopani ostaci sisara nađeni su u mnogo boljem stanju nego oni prošle godine, pak su se mogli lakše i povaditi. Uz već spomenute ostatke nekih fetalnih oblika vrijedno je spomenuti i bolesne ostatke odraslih individua od *Ursus spelaeus*. To su dvije donje čeljusti, nekoliko kralježaka, jedno rebro i nekoliko ekstremitetne kosti. Sve su nađene kosti bile kao navelaš porazbacane amo tamo po špilji; najviše ih se je našlo uz stijene. Biti će, da su ih posjetioci špilje micali s puta. Mnoge su polomljene, pa se na njima vide prvotni lomovi, a mnoge napaljene i izgorene. Bez dvojbe ljudi su te životinje, osobito tura i nosoroga, pekli, meso im jeli, kosti prebijali i iz njih moždinu srkali, a možda su kosti uz druge stvari i kao gorivo rabili.

Krapinska je diluvijalna fauna t. zv. čista fauna, t. j. u njoj nema niti jednoga oblika, koji bi bio naknadno ma na koji način u nju dospio. U njoj su zastupana osim evertrebata, od kojih dolazi nekoliko još i danas u Hrvatskoj živućih moluskâ, sva tri viša razreda kralježara, naime: reptili, ptice i sisari.

Reptile zastupa: želva (*Emys, Testudo*); ptice: orao (*aquila*) i po jedan gallinid i oscinid; sisare: vuk (*Canis lupus*), medvjed špiljski (*Ursus spelaeus*), medvjed suri (*U. arctos*), kuna (*Mustella foina*), vidra (*Lutra vulgaris*), neka mačka (*Felis*), svizac alpski (*Arctomys marmotta*), dabar (*Castor fiber*), hrčak (*Cricetus frumentarius*), konj (*Equus caballus*), nosorog (*Rhinoceros antiquitatis*), svinja (*Sus scrofa*), jelen obični (*Cervus elephas*), srna (*C. capreolus*), *C. euryceros*, tur (*Bos primigenius*) i čovjek (*homo sapiens*).

Između novih oblika vrijedno je napose spomenuti svizca alpskoga (*Arctomys marmotta*), od kojega su nađene 2 donje čeljusti i poviše ekstremitetnih kosti. Ovaj nalaz je vrlo važan, jer je sredstvo za točnije određenje starosti ležišta. Svizac je naime alpska životinja, koja nastava više gorske krajeve. Za oledbe Alpa morao se je spustiti prema jugoistoku. Tako je dopro i do Krapine, gdje je eto i ostavio tragove svoje prisutnosti. Kad je uzmaknuo led, uzmaknuo je i on.

Zaključujući po tome, krapinsko je diluvijalno ležište sisara svakako iz glacialne perijode.

Po predavanju prof. Dr. Gorjanovića

Stj. Osterman.

IZVJEŠTAJI MUZEJSKIH POVJERENIKA I PRIJATELJA.

1. Jamarica 18. travnja 1901. — O sv. Marku kod Poduma. O ruševini negdašnje crkve sv. Marka na otočkom polju nedaleko sela Poduma pričaju Prozorani, da su pastiri iz Poduma k njoj gonili ljeti na plandovanje svoju marhu, a kako je ista spala u vrlo trošno stanje, te marha i u nju zalazila, da je zato pukao grom u crkvu i konačno ju razorio. Sliku sv. Marka preneseše u crkvu sv. Ilije u Sinac. Inajstariji sada živući ljudi pamtesamo ruševinu. Kod te ruševine je i vrelo. Prozorani (katolici) pripovijedaju, da je neki „vlah“¹ iz Poduma, potrebujué jedan klesani kamen od ruševine, dobio ga svojoj kući, pa da ga je odmah uhvatila groznica i držala dotle, dok isti nije odbavio natrag. Vrelo — vele — da nije nego jednom presahnulo, a tada su Podumljani morali u Prozor na Gačku po vodu. Čudeć se ljudi tomu, pripovijedao im je neki Dubravčić, čija je kuća nedaleko Gačke, da je on u svojoj Bari (livada) zatvorio neko „proždiralno“, gdje je voda iz Gačke propadala, kraj obale. Ljudi smisliše, da je tuj propadajuća voda morala podzemnim nekim šupljinama biti spojena sa Markovcem. Čim je spomenuti čovjek odčepio „proždiralno“,² pokazalo se je opet najskorije i staro vrelo kod Markovca. Tako je pripovijedao starac Miko Dubravčić.

Ja sam još negdje oko g. 1885. poslao „Matici hrvatskoj“ između mnogih junačkih pjesama, sakupljenih u Prozoru, i jednu junačku pjesmu, koja sjeća na „Markovac.“ Pjesmu sam čuo od Marije i Mate Bobinac, a glasi ovako:

„Dok su Turci na Krajini bili,
Vajk je bilo smutnje i nemira.
Sad ću kazat ja jednu priliku,
Što je bilo na otočkom polju:
Salazili Turci s Perušića,
Salazili Sincu niz Dražicu,
Robili su puste Otočane,
Svetiti se Turci Otočanom.
Igra kolo kod svetoga Marka,
A u kolu Kata Laškarina,
Kolo vodi Orešković Janja.
Još je Kata Janji govorila:
Skoči bolje Orešković Janjo.
Da bi bolje od Vlainjâ bilo,
Odmahuje belimi rukami,
Pomahuje šarenom maramom.

¹ Grčkoistočnjak.

² Mjesto, gdje je voda propadala.

To gledala četa iz Godače¹,
Mala četa, tri stotin Turaka
I med njimi Luka Odorčiću,
Što no se je skoro poturčio,
Iz Sinca je roda i plemena.
Još su Turci Luki govorili:
Poturica Luka Odorčiću,
Oš' li nami pravo kaživati,
Koje jesu mlade Otočkinje,
A koje su mlade Vlainjice?
Tiho njimi Luka govorio:
Što se bele, to su Otočkinje,
Što se šare, oto su Vlainje.

* * *

Pade magla po otočkom polju,
Spustili se Turci na to polje,
Pa letidu baš svetomu Marku,
Svaki vata po jednu divojku.
Srčene su mlade Otočkinje
Kano turski momci odabrani,
Ne dadu se Turkom uvatiti,
Kada vide Turci janjičari,
Da se mlade uvatit ne mogu,
Oni samo pet, šest uvatili.
Uvatili Orešković Janju,
Uvatili Peru Uzelačku,
Uvatili još dvije vlainje,
Baš i jednu iz Otočca grada,
U Otočcu samu odgojenu.
Odatle ih Turci povedoše.
Kad su došli do Debela luga²,
Još su Turci njimi govorili:
Bogaj Vami mlade Otočkinje,
Je l' se tote koja udavala?
Ali veli Uzelačka Pera:
A ja jesam mlada udovica.
Još su Turci Peri govorili:
Jesi l' vol'ko svatova imala?
Jesam borme mladi Janjičari,
Al' su bili pobolji junaci.
Smijali se Turci janjičari:
Vidi k . . . Uzelačke Pere.
Istom oni u riječi bili,
Al udriše Vlasi Vilićani
I sve Turke pod mač okrenuše.
Tu se čini veliki metežu
I jauka velika leleka.

¹ Brdo nad Sincem

² Dio otočkoga polja blizu Sinca.

To se čudo do Otočca čulo,
 Al' eto ti Otočana mladi
 I otočki mladi komandante,
 Al' još više mladi komandante:
 Vatajte mi Luku Odorčića,
 Nemojte mi Luke pogubiti,
 Gledajte ga živa uvatiti,
 Ja ću njemu lijep darak dati.
 Al' se najde jedno momče mlado
 Iz Prozora sela malenoga,
 On poznade Luku Odorčića,
 U kičmasi njega uvatio,
 Darova ga mladu komandantu
 A on njemu dvadeset dukata.
 Ali Turkom loša sreća bila,
 Ko je doša do svetoga Marka
 Toga želi ostarela majka,
 Ko je doša do Debela luga
 Onog žali i majka i ljuba.
 Luku meću u škuru tamnicu,
 Komandant je njemu govorio:
 Poturica Luka Odorčiću,
 Kamo Isus, kamo dika naša,
 Što Isusa jesi odbignuo,
 Sam se Isus na te rasrdio,
 Bacio te u škuru tamnicu,
 Kako bi ti pred Boga došao
 Prez krunice i prez očenaša.

* * *

Onda bilo, sad se spominjalo
 Slušaoćem, Bog im dao zdravlje.
 Rodila vam šenica belica
 I ostala svaka litinica.
 Bog da živi u polju težake!
 Bog da živi u vojski junake!

Jakov Bobinac
 učitelj.

2. Otočac 17. listopada 1900. — Po nalogu g. inženira uputio sam se u Brlog (Drenov klanac), te sam tamo na Luke Banovića zemljištu preduzeo iskapanje. Kroz dva dana našao sam stvari, koje su pobilježene u nacrtu, koji sam sastavio na licu mjesta, te ću ga izraditi u mjerilu 1 : 100. Među ovim stvarima je svakako zanimiv ovaj, koji Vam prikazuje priložena škica; po mom sudu biti će ovo kapa nekoga japodskoga poglavice. Istina ona nije potpuna, jer joj manjka mnogo toga.

Ovo mjesto bilo bi vrijedno dobro prekopati, odnosno pretražiti, jer po mom nazoru našle bi se lijepe stvari, koje bi rijesile muzej. Po pripovijedanju vlasnika tu je bilo iskopano mnogo stvari i među njima jedan luster? poput današnjih, što

ih u crkva ima. Ove stvari, koje je on iskopao rasule su se, dočim da je onaj luster dao svom parohu.

Mate Brajković.

3. Otočac 12. siječnja 1901. — Ovih dana pošao sam iz Prozora preko Crnoga jezera, Male i Velike Kose u Dolnji Kosin, jer sam čuo bio, da se tamo nalazi više komada tesana kamena sa napisima rimskoga doba, koje je nađeno na Barsarici. I zaista sam našao pred crkvom sv. Ivana jednu ploču bez napisa kod propela uz cestu i dvije sa napisima na ulaznim vratima ograde oko crkve, od kojih prilažem prijepise kako sam ih na snijegu i studeni načiniti mogao. (To su dosele nepoznati rimski nadgrobni napisi. Op. ur.).

Mate Brajković.

4. Otočac 10. ožujka 1901. — U Mlakvi među Kosinjem i Perušićem nalaze se pećine zvane Kavge i na istima napisi, a pod istima da ima pećina, u kojima da su nekada ljudi stanovali. Pokraj tih pećina ima oranica i livada, na kojima se kod oranja nađu raznovrsni predmeti, prilični po opisivanju onima iz Prozora (Vitla.) I kod Bočaj gradine u Gornjem Kosinju iskopavaju se prethistorijski predmeti. Iza Lipovapolja u Dolnjem Kosinju nalazi se t. zv. Prijespa, a tamo da je po nagađanju negda bila crkva.

Mate Brajković.

5. Prozor 10. travnja 1901. — U privoju šaljem preris iz kat. mapa zemljišnih čestica okolice Vitalske u Prozoru sa oznakama mjesta, gdje su se do sada iskapali prethistorijski i rimski predmeti, kao i onih, koji su na dotičnim mjestima starine iskapali. Prilažem i položajni nacrt, gdje su sve u prozorskoj okolici bile japodske naselbine; među ovima novo su otkrite one na Umu više sv. Marka i u Obilju, dočim će ona druga na Umu biti ruševina neke gradine iz rimskoga doba. Japodska naselbina na Umu, kojoj vodi put pravcem od sv. Marka, u podobi je elipse, te po prilici mjeri od južne strane prama sjeveru 120 m., a od istoka prama zapadu 150 m. Ova naselbina obraštena je sada gustim šikarjem, te je skoro neprolazna. Naselbina u Obilju je većega opsega, te mjeri 250 m. u duljini od istočne prama zapadnoj strani, a od južne strane prama sjevernoj oko 130 m. Ruševina na Umu ima oblik pravilne kružnice sa promjerom od 50 m; zidovi te ruševine debeli su 1-20 m. U toj ruševini pronašao sam pećinu unutar zida do južne strane sa ulazom, kroz koji lako može unići čovjek. Unutarnjost ove pećine jest zatrpana, ali ipak ima još prostora za 20 ljudi.

Dne 9. travnja t. g. otputio sam se po želji muzejskoga povjerenika poglavitoga gospodina inženira Cvjetka Vursterera u Vital, te sam tamo na parceli br. 1165. Jakova Premuža sa 9 radnika preduzeo iskapanje jednoga kamena, komu je iz zemlje virio samo jedan ugal. Kada smo ga otkopali, pokazao je ovaj kameniti stup, da je nešto ljepše izrađen nego li je gornja stranica, koja se je iz zemlje pokazivala. Pokušasmo složno, da kamen preokrenemo, te nam uz pomoć stožina, koje je Jure Marković donio od kuće, pođe za rukom prevaliti ga i tako otkriti njegovu tajnost, koju je čuvao pod sobom, kako to škica pokazuje. Ovaj sam stup dao iz jame izvaditi, i pokraj zemljišta uz grmlje postaviti. Na gornjoj plohi opaziti je stopalo desne noge, dočim od lijeve samo vrh stopala. Ovaj stup je visok 2 m., dočim svaka stranica u četvorini ima 88 cm., te bi mogao težiti 80 centi. Pokraj ovoga kamena našao sam jedan klesani kamen, koji sam dao otkrčiti, odkopati, prevaliti i omjeriti. On je dug 270 cm., pri krajevima 35 cm., dočim u sredini 65 cm., širina mu je 85 cm., sa tri strane ima uzvisite korniže šir. 15 cm., tako, da mu je udubljena ploha šir. 70 cm. Sudeć po njegovoj slici držao bi, da je ovaj kamen služio za nadvratnik ulaznih vrata.

Glede ovoga spomenika izdan je od strane slavne kr. kot. oblasti u Otočcu shodni nalog na općinska poglavarstva u Sincu i Otočcu, odnosno uputa, da se nebi ošteti, i da ono posveti što više pažnje ovakovim predmetima. (Iz napisa na tom kamenu vidi se, da je on bio podnožje ogromnoga kipa cara Gordijana III. Op. ur.)

Mate Brajković.

6. **Bizovac** 14. siječnja 1901. — . . . Prošle nedjelje poslao sam Ti pun jedan sandučić raznoga kamenja i crepića, koje je nađeno ove jeseni prigodom rigolovanja vinograda u Samatovcima; poslao sam Ti također i bronsanu Veneru, koja je nađena na vlastelinskoj pustari našoj Cerovac zvanjoj, na najvećem brežuljku ote pustare, prigodom oranja. Ja sam odmah, čim mi je naš išpan ovu figuru predao, njemu dao nalog, neka sa 10 nadničara na otom mjestu, gdje je ista nađena, lijevo i desno, ostrag i napred kopati dade. On me je treći dan izvijestio, da dalje ništa više našli nisu . . . Čim se bude počelo u vinogradu raditi, ja ću sâm u Samatovce otići i vincilirati i nadničare prema Tvojoj želji uputiti, neka sve pakupe, štogod tamo nađu . . . *Luka Čosić.*

7. **Šaregrad** 12. prosinca 1900. — Nadničari u Šaregradu iskopali narukvice iz bronsa, kroz koje su ručne kosti provučene bile, k tomu tri

dugmeta i dva komada od 4 cm. duljine, koja su kod lubanje stajala, sigurno nakit sa glave Narukvice su u tri struke u obliku zmije . . .

Stjepan Gjipanović mlađi.

8. **Šaregrad** 27. siječnja 1901. — Oni grobovi bili su na zemljištu Ivana Kurucerića, zvanom Removo. Bila su dva groba u 0'5 m. dubljine, jedan od drugoga po prilici 50 m. daleko, u svakom po jedan kostur. U prvom grobu bijahu na ručnim kostima narukvice i dugmeta i ovaj nakit s glave, još k tomu ove dvije veće posude. Kod drugoga kostura bijaše tik lubanje ova mala posudica. Kosturi bijahu tako položeni, da su im glave bile okrenute prama sjeveru, a noge prama jugu.

Stjepan Gjipanović mlađi.

9. **Sisak** 10. rujna 1900. — U Prevlašćici, a to je ravnica, kojom teče i razlijeva se u više rukava Lonja iznad Stručca već u bjelovarskoj županiji, od Siska preko 20 km. daleko, sada radi više stotina ljudi iz Ugarske, da uredi korito Lonji, što će zapriječiti poplavu polja i livada prama lonjskom polju. Jedan je radnik našao lijepu bakrenu fibulu i zlatni novac cara Augusta, koji je vrlo dobro uzdržan, a teži na zlatara Kupfermana vagi 8 grama. Kupferman daje za komad taj K. 24, nu ja sam zato, da se prije upita to veleslavno ravnateljstvo, ne bi li taj novac po muzej veću vrijednost imao, pa ako da, izvolite javiti i ja ću se pobrinuti, da taj lijepi primjerak zlatnoga rimskoga novca ne ode mimo muzeja. (Muzej je novac posredovanjem g. Hefela kupio za znatno višu cijenu, nego što je zlatar bio nudio. Op. ur.)

F. Hefele.

10. **Sisak** 12. studenoga 1900. — Ove godine u polovici kolovoza otpočeto je kopanje gradskoga kanala posrijed duge ulice, i to počamši od ugla Kukuljevićeve ulice, pa do ugla kuće Đure Tomaševića kbr. 151. Kanal se je kopao počamši od 2'5 m. do 4 m. dubljine, dakle što dalje to dublje, sve do duboke jame pred kućom M. Špeljaka. U kanalu pred kućom 146. naišli su težaci na više velikih zemljanih rimskih posuda (amfora), od kojih je jedna sačuvana za narodni muzej. Pred kućom 148. naišli u težaci u tom kanalu na debeli zid, koji je valjalo dinamitom razbijati, da se može s onu stranu iskopati dovodni kanalčić; malo dalje naišli na komad staroga žrvnja, a umah za tim slijedila su dva zida, što ću ovdje поближе označiti. Ta dva zida teku od sjeveroistoka prama jugozapadu i to svaki od njih deblji je od metra; oba teku paralelno, a jedan od drugoga razdaleko do 2 metra. Na te zidine naišlo se je u metar

dubokom tlu, a sastoje od čiste rimske cigle. Između zidova bila je tvrda zemlja. Uz taj zid, što je prama sjeveru, našla se jedna baza od stupa, a skoro za tim kod ugla kuće br. 151. (Đ. Tomašević) iskopan je stup od granita, preko jednoga metra dug i sasvim okrugao. Od ugla kuće br. 151. kopao se kanal na stranu prama grabi, ali se je za to pokrajni nešto manji kanal nastavio bliže pred kućom 151 i tu se je našlo više stupova ležećih od istoka prama zapadu. Od tih stupova jedan je izvađen; ostali su u zemlji sada pod kanalom. U najbližoj blizini nađena su i dva ornamentovana građevna ulomka. Radi laglje orijentacije evo prilažem mali nacrt. *F. Hefele.*

11. Mitrovica 22. studenoga 1900. — Veseo sam što Vam opet nešto znatnijega objaviti mogu:

A. U Vjesniku n. s. IV. 224. priopćeni napis dobio sam od preč. g. opata, te ću ga poslati čim to bude moguće. Ispraviti mi je, da isti nije nađen kod Švajberića, nego ga je ovaj donio od Mate Biondića Palanka br. 113. (743.) Ustanoviti ću nalazište, ako se bude moglo.

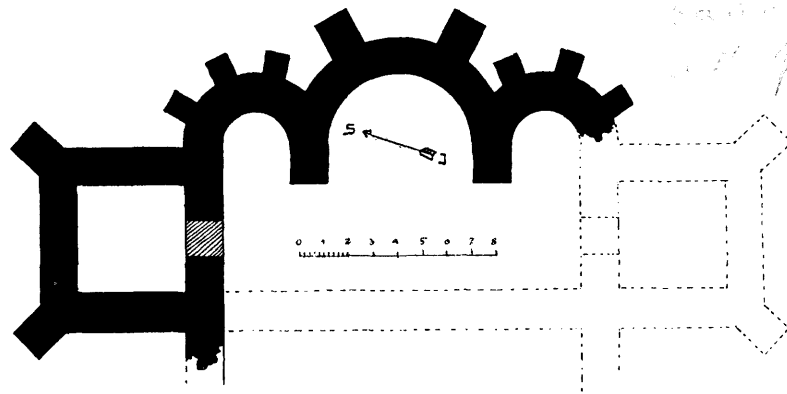
B. Dne 8.—13 listopada 1900. kopao je Fr. Bauer, srijemska ulica (Palanka) br. 84 (731.) u svom gumnu zdenac, a pri tom nađe radničar Röhrich malo dublje od 1 m. rimski grob. Ovaj nije bio zidan, a u njem bijaše čovječja okosnica i osim toga 4 okrugla kalupa od opeke, ukrašena sa dubkim reljefima i 3 okrugle tučane pločice. Prvi kalup prikazuje odjevenu mušku osobu sa kalathom na glavi i obilnicom u lijevoj ruci, koja nešto sipa iz zdjelice na dvostruk valjkast žrtvenik. Na drugom je Herakles, koji drži u desnici kijaču, a u ljevici, preko koje je prebačena koža nemejskoga lava, jednu vazu. Na obe strane po jedna lovorova grančica. Na trećem komadu

prikazan je erotički symplegma, koji ne opisujem. Četvrti se je polupao, a ulomci pogubili. Prvi i drugi nalazi se u g. H. Batora, treći u mene, te stoji na raspoloženje. Tučane pločice bijahu jedna u drugoj. Patica je tako jaka, da se pretvorila u azurit, te sam mislio, da je modro bojadisana. U koju svrhu su služila ta tri komada ne mogoh se dosjetiti. Primjećujem još, da na toj (južnoj) strani Palanke do sada ne bijaše grobova nađeno, kako jih na drugoj mnogo ima.

C. U prilogu popisao sam stvari, nađene u Mitrovici i Iloku i okolici, a sada u posjedu g. H. Batora. *Ign. Jung.*

12. Mitrovica 31. siječnja. 1901. — I. Magistratski radnici kopali kraj Milisavljeva obora jarak, te naišli na rimski kanal od ploča.

II. U siječnju 1900. iskopao je trgovac Pera Petrović u Maloj Mitrovici u Srbiji na svom oboru nazvanom „zidine“ ili „Širingrad“ zapadno od mjesta ležeći dijel oveće rimske zgrade. Nacrt iste prilažem (sl. 144.) Pošto je Sava bila smrznuta, mogao sam tu iskopinu premjeriti i prerisati. Naišao sam na nju tražeći Neptunu posvećeni napis, priopćen u Viestniku VI. str. 123. Našao sam ga pred džumrukom pola u zemlji. Šir. i deb. po 45 cm., viri iz zemlje pol metra, tako da je cijela visina gotovo 1m. Iznad napisa ima dvije 10 cm. vis. 5 cm. šir. udubine, isto takove i ostrag. Gore svud naokolo je okrnjen. S desne strane ima isklesanu školjku; daci, koji mi taj napis g. 1884. prepisahu, misljahu, da je grčka palmeta. Nitko mi ne znade reći, kada i gdje je kamen nađen, samo jedan veli na „zidinama,“ što je i vjerojatno, jer samo tamo ima rimskih zidova, inače po svoj Maloj Mitrovici vele ne. Ako je zbilja tamo (dakle na Petrovića oboru) nađen, onda je ona zgrada možda

Sl. 145. Tloris „Širingrada“ u Srpskoj Mitrovici.

svetište Neptuna, a mogla bi biti i utvrđeno mjesto, jer joj zidovi imaju utvrđene pilove (Strebepeiler), koji se obično na jakim i visokim zgradama prave.

13. **Selce** 14. siječnja 1901. — Po gosp. Adalbertu Lončariću poslao sam Vam 2 kom. bronsane kovine iz rimskoga doba, koja je nađena kod kopanja jame na „Dolcu,“ dakle na onom mjestu, gdje su se prošle godine našli oni rimski novci. Na ovom mjestu kopati će se sada jedan fundamenat za kuću, te se nadam, da će se još što naći. Molim Vas javite mi, koju su svrhu imali poslani predmeti. (Opširnije o tomu na str. 114—117. ovoga „Vjesnika“ Op. ur.)

Ivan Lončarić Papić ml.

14. **Surčin** 29. studenoga 1900. — Odzivajući se na vrlo poštovani list br. 319. od 23. XI. t. g. šaljem u mom vinogradu pri rigolovanju nađene starine la Tenske (marinske) kulture, te ih poklanjam narodnome muzeju u Zagrebu. Pod A. priložena kopija odnosne česti surčinske kat. mape grafično tumači zanimivije podrobnosti. Točnijega saznavanja radi nadovezujem, da se taj moj vinograd i voćnjak kat. čestice br. 2484 i 2485 u površini od 6 jutara 544 □^o (bez okupacija prema bari »Šariću«) sa dvije na njem nacrtane kuće zabilježen nalazi u Generalstabs- kao i u Special-karti (Zona 26 Col. XXII.) 58-75 dužine, 47-75 širine sprocu stečke 10ga km. državnoga makadama Zemun — Surčin, kao što škica pod B. prikazuje. O predmetima dojakoga nalaza čast mi je izvijestiti: U tački A nađen je najveći lonac sa krnjim točiom i ona 4 kamena, koji sastavljeni čine kao neki krnj žrvanj. Sumnjam, da ti predmeti (već po nalazištu) stoje u svezi sa grobljem. U tačkama B i C iskopana je većina nađenih stvari. U tački D vrlo je duboko kopano — 100 — 110 cm. — i naišli smo na najviše predmeta, ali su nam se pod prstima razpadali na sitne džidže i rbine. U tački E nalazi se jedna stara, velika kruška, u čijem sam popoljdašnjem hladu namjestio jednu klupu. Kopajući rupu za nogu, aršov nije mogao dublje, te na silu iskrhasmo ono malo neobličnoga sitnoga kamena, te naslućujem, da se na tom mjestu nalazi kakav čvršći zid.

Što se tiče valjanoga nadzora oko budućega iskopavanja, te tačnoga bilježenja nalazišta u sastaviti imajući se situacioni plan u razmjeru 1 : 100, uvjeravam slavno ravnateljstvo, da se može potpuno pouzdati u mene; da, nastojati ću, da sasma vjerno ocrtam i sam poredaj stvari pojedinoga groba, a saradništvo gosp. Fakuudinija osobito

mi je milo i hvala mu, te je stvar pospješio, jer nijesam slutio, da će ti nalazi pobuditi jače zanimanje, zbog čega sam i odgadao šiljanje stvari s dana na dan. (Predmeti su veoma zanimivi. Op. ur.)

Ante Poturičić,
učitelj.

15. **Maja** 24. svibnja 1900. — U zadnje vrijeme porušena je pravoslavna crkva u Dragotini (11 km. od Gline), da se na istom mjestu sagrađi nova. Jučer sam imao prilike, da pregledam te ruševine i opazio sam mnogo stvari, koje mi dadoše slutiti, da je ova crkva morala biti sagrađena od materijala, koji je još iz rimskoga doba. To mi posvjedočava i velika množina rimske cigle (na jednoj se vidi utisnuta ljudska stopa, na drugoj pasja), zatim množina kamenja izrađena u obliku stupova po 2 m. visokih i 40—50 cm. debelih, dovrataka, kamenja neobično izdubljenoga, fino isklesanoga u raznim oblicima, potičućega po svoj prilici od ljepše gradnje. Nijedan ovaj kamen nije u sada porušenoj crkvi služio kao ukras, nego samo kao surova grada. — Brežuljak, na kom je crkva bila, čini se, da nije naravan, jer nije nastavak obližnje kose, nego se na kraju iste izbočio kao pupak, pa je postao valjda od ruševina kakove rimske zgrade. Kamenje se je kopalo do 70 cm. dubljine, a reče mi radnik, da se dalje nije moglo raditi, pošto niže imade i većega kamenja, koje nisu mogli iskopati. Držao sam za potrebno ovo Vašoj veleučeniosti javiti, dok se kamenje nije upotrijebilo za novu gradnju. Priloženi nacrti prikazuju: 1. Stup, nađen u uglu crkve 1-90 m. visok sa napisom (rimski miljokaz iz vremena cara Septimija Severa i njegovih sinova Caracalle i Gete, kojega potonjega ime u 6. retku je u staro doba eradirano bilo. Op. ur.)

PIV
B PART M
L COS I I PR
M AVREL AN
5 ELIX ERIB
VIA
CONRV
NL : CVR
N EILCAV
10 SISC
XIII

(Ovaj napis se ima ovako nadopuniti i čitati:

[imp. caes.]
 [l. sept. severus] piu[s pert. aug]
 [arab. adia]b. part. max. [pont. max.]
 [trib. pot. v *iiii* imp. x] i cos. ii pr[occos. p.p.]
 [et imp. caes.] M. Aurel. An[toninus]
 [pius aug. f]elix trib. [pot. *iiii* procos.]
 [et p sept. geta caesar] via [s et pontes]

[vetustate] conru[ptas]
 [restitueru]nt cur[ante]
 [fa]b. Cilone [leg. augg. pr. pr.]
 [a] Sisc.
 [m. p. x] *iii*. — Op. ur.)

2. Siv komad kamena, pri kopanju vrlo okrnjen, pa se samo nekoliko slova čitati može. (Napis ćirilicom nejasan i dvije rozete. Op. ur.)
 3. Komad peterostrana stupa bez napisa. 4. Škro-pilnica, napred okrnjenja. 5. i 6. ukras pod krovom ili na prozoru, u profilu (Br. 5 je konzola od kamena. Op. ur.) 7. Ogromni kamen sa dva lika u basreljefu, prelomljen. Raspoznaju se dobro glava, vrat i prsa. (Nadgrobnni spomenik rimski sa poprsjima pokojnika, ispod kojih se je sigurno nalazio — valjda izlizani — nadgrobnni napis. Op. ur.) Na više kamenova ima uklesanih križeva rimskih i istočnih . . . *Duro Rožić*, učitelj.

16. **Ogulin** 1. svibnja 1901. — Laćam se pera, da Vam odgovorim odmah na Vaš cijenjeni list od jučer. Mate Mihaljević, u koga se kamen sa napisom nalazi, nije iz Josipdola, već iz Careva polja. To je omašno polje od 3—4 četvorna kilometra, na kom se je morala znatna rimska naselbina nalaziti, kako je to ustanovio zaslužni nu sada žalibože jur pokojni naš povjesničar Radoslav Lopašić. Tako je dakle i taj rimski kamen iz toga glasovitoga polja, punoga raznih ruševina, što je u ostalom filozof Jure Božičević lijepo pred 2 godine u našem Vjesniku opisao. Značajno je, da je pred nekoliko tjedana nađeno na tom polju jedno desetak rimskih bakrenih novaca, vrlo krasno sačuvanih: svi potječu iz III. stoljeća, te u koliko se sjećam, imade tuj novaca od careva Gordiana, Filipa Arapina, Valeriana, Galliena, Diocletiana etc. Ti se novci sada nalaze kod g. Jurkovića, nu ako bi potrebno bilo, to bi ih lahko za muzej dobio. Kamen sa napisom od Mihaljevića dati ću prvom zgodom prenijeti u Ogulin, a da će mi ga rado dati, o tom ne dvojim; mojega pako mjernika g. Ralića, koji po onih krajevih mjeri, zamolio sam, da mi od drugoga kamena sa raznim znakovima, koji se kod istoga Mihaljevića nalazi, točan nacrt i sliku načini. U ostalom ja ću doskora i sam tamo, da vidim što je s tim kamenom.

U samom Josipdolu (recte Munjavi) ne opaža se starina, osim što se na staroj Josefinskoj cesti nalazi napis na kamenu od g. 1786. bez osobite važnosti. (ME STRVXIT VIGILANS IOSEPHI CVRA SECVNDI.)

Pred nekoliko vremena čitao sam u novinama o plašćanskom stečku. Upozorujem ali Vašu Veleučennost, da to nije jedini stećak, koji bi se dosele tamo našao, već se nalazi tamo još jedan pred episkopalnom crkvom. Taj je dovežen pred mnogo godina pred crkvu sa livade kraj Dretulje, gdje je i prvi stećak nađen. Taj stećak vrlo je omašan i imade 2-6 m. duljine, 0-8 m. širine i 0-6 m. debljine. Žalibože je bez ikakova napisa, jedino se nalazi na njem izvajan lik gavrana. Odlučujući u Plašćkom faktori bili bi skloni dozvoliti, da se taj kamen u Zagreb odpremi, nu ja scijenim, da to ne bi bilo potrebno, jer je kamen ogroman i vrlo težak, a tamo, gdje je sada, ostati će sačuvan i za buduća vremena. Želite li ali, da taj stećak mora u Zagreb, to mi izvolite javiti, samo se bojim velikih transportnih troškova. Kako se sada tok Dretulje regulira, moguće je, da bi se tamo još šta zanimljiva našlo.

Iz Duge gore dobio sam opet nekoliko lijepo sačuvanih fibula; nadam se, da će ljetos tamo biti »obiljnija žetva.«

U Popovom selu (Trost Mariji) nekoliko metara od župne crkve, a kraj ceste, koja vodi u Ogulin, nalazi se krasno a ogromno grobište halstatske periode. (Popovo selo je samo 4 kil. udaljeno od Duge gore), pak se nadam, da će nam se tuj otvoriti do mala rudnik krasnih starih stvari. Prigodom gradnje spomenute ceste odkopan je malen dio toga grobišta (g. 1896), pak je tom zgodom, kako mi svijet a i tamošnji župnik pripovijeda, nađeno mnogo raznih predmeta, nu tamošnja inteligencija, neupućena u važnost tih iskopina, dala je sve to u groblje zakopati. Ja sam sa župnikom po groblju tražio to mjesto, nu sada ne zna nitko pravo za nj, jer onoga, koji je to zakopao, neima sada kod kuće, već je negdje žandar kod Otočca. Čim se kući vrati, biti će ti predmeti iskopani i tako od propasti spašeni. Od svega ostala je velika vrlo lijepo sačuvana kopča, koja je sada kod mene i koju ću sa nekoliko drugih još predmeta veće ili manje vrijednosti donijeti prvom zgodom u Zagreb. Oko Popova sela nalazi se više grobišta, pak je tuj nalazio pok. Ljubić više starina, navlastito bakrena posuda etc.

Sa srdačnim pozdravom *Fran Šaban*.

17. **Otočac**, 27. svibnja 1900. Prigodom mojega boravka u Jablancu prije 4 sam nedelje na-

išao i opet na neke zanimive činjenice. Imao sam posla u Prizni, mjestancu 15 klm. južnije od Jablanca kraj mora, te sam na hridinama, koje dominiraju ulazom u luku, naišao na obzid, sazidan od kamena u mortu, koji opasuje sav brijeg, te koji je namjestima po 1 do 3 m. visok. Prostor opkoljen ovim zidom obiluje hrbinama od lonaca, komadima opeka i t. d., nu što je najvažnije, na strani prema moru nalaze se tragovi zgradama u tako dobro uzčuvanom stanju (zidovi su 2—3 m. visoki), da se raspored svih prostorija razabirati može. Ovaj je prostor sada kultiviran, a kao podzidi izmed pojedinih kulturnih terasa služe ili stari zidovi ili suhozidovi, načinjeni od ostanaka starinskoga zida i gruha. Na pojedinim mjestima razpoznati je žbuku na stijenama. Sva zemlja ovoga prostora prepuna je starinskoga gruha, crijepa i t. d. Pod starinskih ovih prostorija ležao je ispod sadanje površine valjda za 0.50 do 1 m. dublje. Vlasnik iskopao je velikih žara na ovom prostoru, a inače nije nitko ovdje još kopao, a dvojim, da je opstanak ove naselbine, koja mora da je rimskoga porijekla, u opće do sada poznat. (Nije poznat. Op. ur.) Svakako stoji, da je vrlo malo takovih tragova starinskih naselbina, koje bi ovako dobro sačuvane bile, kao što su ove priznanjske, kojem uzčuvanju je njihov posve osamljeni položaj uzrok. Istraživanje i kopanje, na ovom mjestu moralo bi bezuvjetno ovjenčano biti sa najljepšim uspjehom, čega radi bio sam slobodan Vašu pozornost na ovo mjesto obratiti.

U spomenutim zidinama našao sam komad

mlinskoga žrvnja, koji ću svojedobno u Zagreb otpremiti, a u Jablancu pribavio sam neki predmet od spaljene gline sa primjesama, koji je predmet šupalj te providen četverouglastom rupom. Može biti da je to bio kalup za lijevanje bronsanih predmeta. Nadalje moram spomenuti, da sam na brijegu sjeverno od Jablanca, i to u neposrednoj blizini prije opisanoga medašnoga zida naišao na tragove japodskih koljeba, a opet do ovih na obzide grobova. U opće može se reći, da je sva okolica jablanačka puna starinskih uspomena.

Blizu Kosinja naišao je prje par mjeseci Mate Brajković na ostanke velike japodske naselbine, a veli, da je na jednom brijegu u blizini također trag medašnom zidu. Ako bi se to obistinilo, onda nebi odveć teško bilo spojiti obje krajne tačke zida, a ime Kosinj i Jablanac, u koju svrhu mogle bi najbolje služiti, pri istraživanju na licu mjesta, karte generalnog štopa u mjerilu 1:25000, koje bi se mogle od žup. oblasti pribaviti.

Na tri naselbine naišao sam ovih dana kod Doljana (10 klm. od Otočca); jedna na dvije strane sa 4.0 m. visokim opkopom. Ovdje bijaše naden i raznešen željezni i valjda bronsani alat, kako žitelji pripovijedaju.

Osobito bih Vas upozorio na naselbinu Čalopek kod Petrovoga sela, koju je žalibože prepisač u mojem izvještaju ispustio, tako da je smisao istoga pri kraju nešto nejasan i ne odgovara faktičnim opstojnostima.

Cvjetko Vurster.

KNJIŽEVNE VIJESTI.

Bullettino di archeologia e storia dalmata pubblicato per cura di Fr. prof. Bulić. Anno XXIII. Spalato 1900. Nro 5—12.— P. I. Delehaye Santi dell' Istria e della Dalmazia (str. 85—111). F. Bulić i G. Bersa Iscrizioni inedite (str. 111—121, 158—164). F. Bulić Le Gemme dell' i. r. Museo in Spalato (str. 121—122). F. Bulić S. Menas (str. 122—126). F. Bulić Notizie storiche ed agiografiche risguardanti Spalato (str. 126—128). P. Pisani La Dalmatie de 1797 à 1815 (str. 128—130, 173—180, 229—233, 301—305). G. Alačević Alcuni documenti delle cessate Comunità Nobili di Arbe e di Nona (str. 130—134.) Il II. Congresso internazionale d'archeologia cristiana a Roma (str. 134—137.) L' i. r. Conservatore dei monumenti antichi a Spalato e la Commissione d' ornato (str. 137—139). Ritrovamenti e Notizie (str. 140—143, 191—192, 239—241, 299—300). Naši spomenici u c. k. središnjem povjerenstvu za stare spomenike (str. 143—144, 192). G. Drexler Il culto delle divinità egiziane in Dalmazia (str. 145—158). G. Bersa Di un bollo della Legione IV. Flavia Felice (str. 164—169). U. G. Vram Quattro crani dalmati (str. 169—170) G. Alačević Caterina moglie di Giovanni Nelipcich (str. 171—173) Contributo alla topografia di Spalato nel XVIII sec. (str. 180—181). Le disgrazie del Dottor Girolamo Fasaneo (str. 182—185, 233—239). Bibliografia (str. 185—191, 245—248, 308). F. Bulić Scavi nell' antico cimitero cristiano di Manastirine a Salona (str. 193—216, 249—272). F. Bulić L'arca delle reliquie di S. Dojmo vescovo e martire nel Duomo di Spalato (str. 216—223) F. Bulić Iscrizione di un vescovo salonitano probabilmente di Giovanni V. (str. 224—229.) Ch. Šegvić Un frammento di affresco nell' abside della Chiesa cattedrale di Cattaro (str. 241—244). F. Bulić Sarcofago di Primus vescovo, nipote di Domnionne martire (str. 273—293). F. Bulić Iscrizioni ricomposte risguardanti il cimitero di Manastirine (str. 293—295). F. Bulić Ritrovamenti nel cimitero antico cristiano di Marusinac (str. 296—298). F. Bulić Nomi e marche di fabbrica su tegoli

(str. 298—299). Il restauro del Campanile del Duomo di Spalato (str. 305—307) Prilozi: Ch. Diehl Nella Dalmazia romana. A. Zanella Riflessioni sopra l' istoria di S. Doimo primo vescovo di Salona.

— — — — — Anno XXIV. Spalato 1901. Nro 1—2. — F. Bulić Iscrizioni inedite (str. 3—12) F. Bulić Le Gemme dell' i. r. Museo in Spalato (str. 13—16). F. Bulić Statuetta di Baccotrovata a Traù (str. 16—19). P. Pisani La Dalmatie de 1797 à 1815 (str. 19—25). E. Spadolini Dalmatica dall'archivio storico di Ancona (str. 26—31). V. Milić Atti del Consiglio della Comunità di Spalato dell'a. 1678 (str. 31—32). Naši spomenici u c. k. sred. povjerenstvu za stare spomenike (str. 32.). Prilozi: I. Delehaye Saints d' Istrie et de Dalmatie. D. Savo Descrizione di due ripostigli di denari della repubblica romana trovati nella Campagna di Sućurac nel 1839. Vienna 1901.

Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini. Urednik Kosta Hörmann. XII. 1900. 2—4. Sarajevo 1900. — Dr. A. Gavazzi Jezero Plive (str. 161—168). K. Patsch Nove rimske epigrafske tečevine iz Bosne i Hercegovine (str. 169—194). V. Jelavić Veliki vezir Ahmed Čuprić (str. 195—212). E. Lilek Bilješke o zajedničnim i gospodarstvenim prilikama u Bosni i Hercegovini (str. 213—226.) V. Celestin Rimski medailloni (str. 227—256). O. Reiser i I. Knotek Rezultati posmatranja seobe ptica po Bosni i Hercegovini (str. 257—294, 361—422.) K. Patsch Rimska mjesta po imotskom polju (str. 295—344). F. Siebenrock O nekim fosilnim ribama iz Bosne (str. 423—436). Dr. Đ. Protić Prilog k poznavanju flore Bosne i Hercegovine (str. 437—510). T. Ippen. Stari spomenici u Albaniji (str. 511—532). J. F. Ivanišević Oro. Crnogorska narodna igra (str. 533—542). K. Patsch Nahogjaji novaca (str. 543—574). Dr. Č. Truhelka Nešto o bosanskim solanama (str. 575—580). Književnost. Različito. Ivan Zovko †

— — — — — XIII. 1901. 1. Sarajevo 1901. — Dr. Č. Truhelka Rezultati prehistoričkog istraživanja u Bosni — Hercegovini (str. 1—30). M. M. Vukičević Iz starih Srebulja (str. 31—70). Dr. Č. Truhelka Državno i sudbeno ustrojstvo Bosne u doba prije Turaka (str. 71—112). A. Pichler Tri nametnice: *Viscum album L.*, *Loranthus europaeus L.* i *Arceuthobium Oxycedri M. B.* u Hercegovini i nekim dijelovima Bosne (str. 113—116). T. Ippen Starine iz Albanije (str. 117—120). Dr. F. M. Kratki prijedlog balkanskih duodec-državica od XIII. do XV. vijeka (str. 121—148). Različito.

Starohrvatska prosvjeta. Glasilo hrvatskoga starinarskoga društva u Kninu. Urednik Fr. Radić. Godina V. sv. 2—4. 1900. — F. Radić Nova svjetlost na pitanje o admiralima ratne mornarice hrv. g. 1358—1413 (str. 59—66). L. Marun Popis naušnica prvoga muzeja hrv. spomenika u Kninu (str. 67—69, 131—135). F. Radić Izvješće o II. međunarodnom kongresu kršćanskih arheologa u Rimu (str. 70—90, 136—146). Izvješće XII. glavne skupštine (str. 91—94). F. Radić Ostanci starinske crkve i groblja u Gornjim Koljanima kod Vrlike (str. 107—122). F. Radić Još o hrvatsko-bizantinskom slogu (str. 123—130). Bibliografija. Razne vesti.

Starinar srpskog arheološkog društva. Godina X. Knj. 3 i 4. Beograd 1893 (1900). — M. Valtrović Preistoriske starine u valjevskom i podrinskom okrugu (str. 75—97). M. Valtrović Legijonski znak iz Kostoca (str. 98—104). M. Valtrović Nepoznati novci (str. 105—122). M. Valtrović Tanjir patrijarha Arsenija četvrtog (str. 122—124). M. Valtrović Zastava od g. 1804 (str. 124—129). Razne vesti.

Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva. Uređuje Dr. Ivan Bojničić, Knjinski. God. II. sv. 3 i 4. Zagreb 1900. — Dr. I. Kršnjavi Prilozi historiji salonitani Tome arcidjakona spljetskoga (str. 129—169). E. Laszowski Podatci o Koprivnici u srednjem vijeku (str. 170—183, 215—226). Dr. M. Wertner Saracen „Heyza“ i njegova obitelj (str. 193—200). Dr. F. Bučar Širenje reformacije u Hrvatskoj i Slavoniji (str. 201—214). J. Janković O seljačkoj buni oko Križevca i u nekom dijelu generalata varaždinskog g. 1755 (str. 227—233). V. Celestin Parnica proti Anici Pauković, seljakinji i „vještici“ iz Čepina (str. 234—244). Svaštice. Književnost.

— — — — — God. III. sv. 1 i 2. Zagreb 1901. V. Klaić O neupotrebljenom dosad prilogu za hrv. povjest na početku XII. stoljeća (str. 1—5). Dr. F. Šišić Studije iz historije anžuvinske dinastije (str. 6—15). Dr. M. Wertner Prinosi k poznavanju hrv. banova od g. 1105. do god. 1225 (str. 16—31). E. Laszowski Stare slobostine Ivanić-grada (str. 32—35). V. Klaić Pismo ug. kralja Ladislava opatu montekasinskomu Oderiziju (str. 36—41). Dr. L. Jelić Zadarski bilježnički arkiv (str. 42—46, 134—146). M. Magdić Petnaest izprava, koje se čuvaju u arhivu senjskoga kaptola (str. 47—59). Dr. G. Manojlović O mletačkim prefektima u Dalmaciji za Petra II. Orseola (str. 60—68). Dr. D. Gruber Iz starije hrvatske povjesti (str. 73—103). Dr. G. Manojlović O godini „Prijenosa sv. Anastasije u Zadar“ (str. 104—113). Dr. F. Bučar Katarina Zrinska i Klarise u Ljubljani (str. 114—119). V. Klaić Tri Sekelja, rođaci Ivana Hunjada (str. 120—124). E. Laszowski Popis crkvenih dragocienosti bivšega pavlinskoga samostana u Lepoglavi (str. 125—133). Svaštice.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 142. Razredi filolog, histor. i filosof. jurid. 53. Zagreb 1900. Dr. A. Musić Rečenice s konjunkcijom „da“ u hrv. jeziku. V. Klaić Hrv. hercezi i bani za Karla Roberta i Ljudevita I. F. Šišić Zadar i Venecija od g. 1159. do 1247. — Knjiga 144 (54). Dr. A. Bauer O metafizičnom sustavu Wundtova. Dio treći. O supstanciji. Dr. F. Vrbanić Prilozi gospodarskomu razvoju hrv. slav. Krajine u 19. vijeku. Dr. F. Marković O tragičnom problemu u Bogovićevo „Stjepanu, posljednjem kralju bosanskom“ i u analognih značajih svjetske dramske literature.

Znanstvena djela za obću naobrazbu. Na svijet izdaje jugosl. akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga II. Bizantija i germanski zapad do smrti cara Justinijana I. (476—565). Napisao Natko Nodilo. Zagreb 1900.

Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. Na svijet izdaje jugoslav. akademija znanosti i umjetnosti Sv. V. Uredio Dr. Ant. Radić. U Zagrebu 1900. V. Ardalić Bukovica (nast.) J. Žic Vrbnik na otoku Krku. V. K. Petrović Zaplauće ili Leskovačko (u Srbiji). J. Božičević Šušćevo Selo i Čakovac. Š. Varnica. Iz Gradišta. J. Krmpotić. Iz osičke općine ili kujske kumpanije (u Lici). K. Križnik Iz Motnika (u Krajskoj). M. Alačević Starine.

Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium. Vol. VII Bratovštine i obrtne korporacije u republici dubrovačkoj od XIII. do konca XVIII. vijeka. Sv. 2. Dubrovačke obrtne korporacije (cehovi) od XIII. do XVI. vijeka. Uvodnu raspravu napisao i statute dubrovačkih obrtnih korporacija priložio Dr. Kosta knez Vojnović. Na svijet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb 1900.

Ljetopis jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1899. Četrnaesti svezak. Zagreb 1900.

Spomen-cvijeće iz hrvatskih i slovenskih dubrava. U vijenac savita Matica hrvatska. Sa slikom biskupa J. J. Strossmayera, 29 slika u slogu i 18 umjetničkih priloga. Zagreb 1900. — Zbornik izdan u spomen pedesetgodišnjice biskupovanja Josipa Jurja Strossmayera. Sudjelovala su 72 hrvatska i slovenska pisca i 18 umjetnika. U knjizi su slijedeći historijski i arheološki članci: T. Smičiklas. O pedesetgodišnjici biskupovanja Josipa Jurja Strossmayera (VII—XXIII.) F. Marković O djakovačkoj stolnoj crkvi (3—43). V. Klaić Horvati i njihovi gospodari 1233—1481 (142—145). N. Andrić Prigodni spisi o Strossmayerovim prethodnicima (169—189). S. Rutar Nekaj o bojnem bratstvu Slovencev i Hrvatov (204—208). M. Šenoa Djakovština (224—229). M. Šrepić Prešernov utjecaj na Stanka Vraza (249—264). Dr. J. Brunšmid Rimska veksilacija u Mitrovici (274—278). J. Benković Slovenski duhovnici — gojitelji prosvete (281—288). F. Bulić Po ruševinama staroga Solina (322—383). Dr. F. Lampè Verstvo in narodne šege — zlasti Slovencev. Kulturna črtica o Slovencih (399—402). J. Milčetić Josip Voltić (403—416). J. Vrhovnik Slovenskemu slovstvu meceni (440—445). A. Trstenjak Odlok iz ogrskoslovenske književnosti (511—518). Gj. Stj. Deželić Ljubinkovački klub. Iz života zagrebačkoga (524—535). Dr. Gj. Šurmin Iz zajedničke književne prošlosti Bosne i Slavonije (536—547). Dr. M. Murko Početak Gajevih »Novin« in »Danice«. Po novih virih (567—581). Dr. O. Kučera Astronom D. M. Bogdanić (584—588). Dr. Stj. Bosanac Pavićevo »Nadodanje« Kačićevu »Razgovoru ugodnom.« (596—605). Dr. F. Vidic Vhišislovenskega mecena (606—612). Dr. L. Jelić U Ninu na Gospu od Zečeva (635—652).

Srpska kraljevska akademija. Spomenik. XXXVIII. Drugi razred 34. Beograd 1900. —

V. Bogišić Srpski umetci u italijanskim pismima XVII. stoljeća. N. Vulić i A. von Premerstein Antički spomenici u Srbiji. Isti Dodatak prednjem članku. S. Dimitrijević Prilozi raspravi „Odnosaji pećskih patrijaraha s Rusijom u XVII veku“. N. Ružičić Lepavinski carostavnik. V. Vuletić Vukasović Stari studentski zbornik. I. R u v a r a c Povelja patrijarha Mojsesja, dana raškom mitropolitu Arseniju Jovanoviću. A. Pejatović Jedan srpski rodoslov nove redakcije. N. Ružičić Stari srpski rukopisi u knjižnici jugoslavenske akademije u Zagrebu.

Lj. Stojanović Katalog rukopisa i starih štampanih knjiga. Zbirka srpske kraljevske akademije Beograd 1901.

M. Bahrfieldt Der Münzfund von Mazin (Croatien). Afrikanische und italische Kupfermünzen, Aes rude und signatum. Eine vorläufige Erörterung der Barrenfrage. Berlin. Verlag von Adolf Weyl. 1901. 8° str. 29. Priznati stručnjak za numizmatiku rimskoga republikanskoga doba, njemački potpukovnik M. Bahrfieldt u Vratislavi u Šlezkoj bavi se u ovom u malo eksemplara iz časopisa „Berliner Münzblätter“ preštampanom ovcem članku velevažnim našašćem novaca iz Mazina u ličkokrbavskoj županiji, o kojem je urednik ovoga časopisa opširno pisao u »Vjesniku« n. s. II. str. 42—81 i IV. str. 81—86, a po podacima, koje mu je isti stavio na raspolaganje. Pristajući sasvim uz razlaganje u »Vjesniku«, dolazi pisac do slijedećih zaključaka: Nesignirani bari i oni sa grančicom, koja nema nikakova znamenovanja, nisu novci, nego su saljeveni u tu svrhu, da se materijalu dade za promet zgodan oblik. Kvadrilateri sa likovima životinja, oružja, sprava i t. d. nisu tako stari, kako se je sve do sele mislilo, a to dokazuje mazijsko našašće, koje je skoro iza g. 89. pr. Kr. zakopano. Bahrfieldt misli, da su se ti kvadrilateri salili od prilike u sredini trećega stoljeća pr. Kr., čemu odgovaraju i ukusni likovi na njima. Sudeći po velikoj srodnosti njihove fabrike po svoj prilici svi spadaju na jednu istodobnu i kratkotrajnu emisiju. Ni ti kvadrilateri nisu novac u pravom smislu riječi, niti oficijelni niti privatni, nisu multipla rimskoga asa, nego su za stanovite, valjda simbolične svrhe približno jednako a zgodno načinjeni komadi kovine u težini od po prilici pet rimskih funti kasnijega težega sustava. Kako dokazuje mazijsko našašće njihova se je kovina, kada su ih razbili, izvozila u krajeve, gdje je bronsa bila vrijednosnom kovinom.

I. K. Tkalčić *Monumenta historica liberae civitatis Zagrabiae, metropolis regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae. Vol. VI. Libri citationum et sententiarum anni 1412—1448. Zagrabiae 1900.* Zanimivi materijal za kulturnu historiju grada Zagreba, koji se ovdje predaje javnosti, pisac je u opširnom uvodu poznatom vještinom obradio i širim krugovima pristupnim učinio.

E. Laszowski *Hrvatske povjestne gradjevine. Zagreb 1900.* Tisak Antuna Scholza u Zagrebu. Naklada piščeva. Dosele izišla 4 sveščića veoma ukusno opremljenoga i bogato ilustrovanoga ovoga djela od poznatoga veoma marljivoga pisca sadržaju povijest slijedećih hrvatskih gradova: Trsat, Perušić, Erdut, Kostel, Brezovica, Hreljin, Greben-grad, Klokoč, Ilok, Crikvenica, Blagaj na Korani, Otmić-grad, Cesargrad, Otočac, Slavetić. Svakomu prijatelju hrvatske prošlosti budi to djelo najtoplije preporučeno.

P. Boppe *La Croatie militaire (1809—1813). Les régiments croates a la grande armée. Paris 1900.* — Djelosastoji od dva dijela: u prvom govori pisac o uređenju hrvatske vojne krajine za francuzkoga gospodstva, a u drugom o hrvatskim pukovnijama (prva, druga i treća provizorna hrvatska pukovnija i pukovnija hrvatskih husara), koje su bile u velikoj vojsci Napoleonovoj. Slijede spisi, koji su piscu služili kao izvor. Knjizi je priloženo 6 tabla sa bojadisanim likovima časnika i vojnika hrvatskih pukovnija i jedna geografska karta.

F. Kirchmayer *La caduta della repubblica aristocratica di Ragusa e la lotta dei soldati di Napoleone colla flotta russa, i Montenegrini e Crivosciani pel possesso delle Bocche di Cattaro. Zara 1900.* — Pisac govori o zadnjim danima dubrovačke republike i borbi Napoleonove vojske sa ruskim brodovljem, Crnogorcima i Krivošijanima za boku kotorsku. Na jednoj strani je talijanski tekst, a na drugoj njemački prijevod, što je svakako suvišno, a time se i knjiga poskupljuje. Ako je već trebao njemački prijevod izići, mogao se je posebice štampati.

Dr. Gržetić Nikola *O vjeri starih Slovjena prema pravjeri Arijata i Prasemita na temelju starih hronista, narodnih običaja, starih pjesama, mjestnoga, ličnoga i obiteljskoga nazivlja. I. dio. U Mostaru 1900.* — Pisac je inače dosta nezahvalan predmet obradio sa velikom ljubavi, pa je upotrijebio svu pristupnu mu literaturu.

Dr. Šišić Ferdo *Franjo barun Trenk i njegovi panduri. Istorička rasprava. U Zagrebu 1900.* — Veoma pregledno i lijepo napisana rasprava o poznatom vojvodi slavonskih pandura.

Horvat Karlo *Toma Erdedi-Bakač, ban hrvatski. U Zagrebu 1900.* Doktorska disertacija, u kojoj pisac savjesno i iscrpivo piše o jednoj od najznatnijih ličnosti hrvatske povjesti.

Klaić V. Povjest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća. Sv. II. dio 2. Treće doba: Vladanje kraljeva iz raznih porodica (1301—1526). Druga knjiga: Od gubitka Dalmacije do Matije Korvina (1409—1457). Sa 77 ilustracija. Zagreb 1901. Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). Neumorni pisac obdario je u razmjerno kratko vrijeme hrvatski narod evo trećom sveskom svoga monumentalnoga djela, koje je nagradila Matica hrvatska iz zaklade grofa Ivana Nep. Draškovića. Sadržaj je ovoj svesci razdijeljen u tri poglavlja. U poglavlju „Hrvatsko kraljevstvo u XIV. stoljeću (1301—1409.)“ prikazane su teritorijalne promjene, način vladanja, hercezi i bani, uprava, upravne oblasti i oblasnici, žitelji po narodnosti i po staležima, suđenje i pravo, vojska i mornarica, daće i porezi, vjera i crkva, književnost latinska i slavensko-hrvatska, umjetnosti, obrt i trgovina i prometala. Poglavlje „Sigismund kraljuje sam (1409.—1437)“ je najopširnije izradeno, te opsiže skoro polovinu cijele knjige; tu su prikazani ratovi sa Turcima i Mlečanima, odnošaji Sigismundovi prema Bosni, Srbiji, Turcima, Njemačkoj, Austriji i Poljskoj, zatim herceg Hrvoja Vukčić, knez Ivaniš Nelipić, knezovi Frankopani i Celjski, ban Matko Talovac i t. d. U poglavlju „Albrecht Austrijski, Vladislav I. Varnenčik i Ladislav Postumus (1437—1457.)“ prikazuju se prilike u Ugarskoj, Hrvatskoj, Bosni, Srbiji, ratovi sa Turcima, građanski ratovi, boj na Kosovu, pad Carigrada; to je tako rekuć povjest balkanskoga poluotoka. Iza ovoga slijede »Prilozi« i to izvori i pomagala za povjest Hrvata u treće doba i transkripcija isprava, čim se nadomještavaju citati. Djelo je bogato opremljeno i mnogobrojnim ilustracijama urešeno. Kako je ovo razdoblje opširno oertano, moralo se je odustati od prvobitne namjere, da se cijelo djelo izda u 4 sveske, te će valjda u svem izaći 6 svezaka. Ako i je djelo osnovano na znanstvenom temelju, mi ga preporučujemo i širemu općinstvu, jer Klaić umije pisati zanimljivo i za svakoga razumljivo.

J. Purčić.

Stolna crkva u Đakovu. U slavu pedesetgodišnjeg biskupovanja svoga pokrovitelja Josipa Jurja Strossmayera izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Ovo je naslov hrvatsko-francuzkog djela, kojim je naša akademija počastila svoga osnivača, svoga pokrovitelja i svoga najvećega dobrotvora jubilarca biskupa Josipa Jurja Strossmayera prig dom pedesetgodišnjice njegovoga biskupovanja g. 1900. U »posveti« akademija prikazuje biskupu najsjaj-niji spomenik njegovoga apoštolskoga djelovanja, đakovačku stolnu crkvu. Iz »predgovora« se razabire, da su akademiji bili na ruku kod izdavanja ovoga djela Lodovico Seitz, ravnatelj vatikanskih umjetničkih zbiraka i Heinrich barun Schmidt, profesor u politehnici u Monakovu, da je sve arhitektonske crteže izradio arhitekt Josip Pospišil, da je fotografijske snimke izradila bečka tvrdka Angerer i Göschl i da je nakladnica Česka grafická společnost Unie u Pragu. U »uvodu« je

kratka povjest Đakova i biskupije đakovačke, razlozi, koji su sklonuli biskupa, da je dao prednost romanskome slogu kod gradnje crkve i životopisi profesora Karla Roesnera i građevnog nadsavjetnika Friedricha baruna Schmidta. Arhitekt stolne crkve sarajevske Josip Vancaš-Požeški napisao je poglavlja: »Građevni opis crkve« i »O izvedbi i o troškovima stolne crkve«. Najvažnije i najopširnije je poglavlje »Slikarski ures stolne crkve đakovačke«, koje je napisao profesor Nikola Mašić. Francuzki prijevod priredili su profesori Julije Adamović i Franjo Sarazin. Prekrasne ilustracije uvećavaju vrijednost djela, te prenašaju čitatelja u divni đakovački hram. Osim mnogobrojnih slika, koje predočuju stolnu crkvu đakovačku iz vana i iznutra, imade još i mnogo nacerta. Cijena je ovomu krasno opremljenom djelu vrlo umjereni (10 kruna), te ga hrvatskomu općinstvu najtoplije preporučujemo. *J. Purić.*

INHALT DES „VJESNIK“

der kroatischen archaeologischen Gesellschaft in Agram.

Neue Serie. Band V. 1901.

	Seite
Brunšmid Dr. Josip: Archaeologische Notizen aus Dalmatia und Pannonia. IV.	87
— — — Der bronzezeitliche Friedhof auf der Klačenica bei Jablanac (Bezirk Senj). — Geschichte des Ortes Jablanac	53
— — — Kroatische Ruinen. I—III.	44
— — — Einige Münzfunde in Kroatien und Slavonien. XII—XV.	235
— — — Ein neues Fragment der griechischen Inschrift aus Lumbarda auf der Insel Korčula (Curzola)	19
— — — Gegenstände hallstättischer Zeit aus Gräbern in der Vranića gromila in Široka Kula (Bezirk Gospić)	63
— — — Alte Gewichte im Nationalmuseum in Agram	244
— — — und Jevremović Luka: Antike Inschriften aus der Umgebung von Požarevac in Serbien	1
Celestin Vjekoslav: Römische Lampen aus Osijek (Essek)	21
Jelić Dr. Luka: Die Alterthümer der Stadt Nin (Nona)	184
Klaić Vjekoslav: Die römische Mauer von Rijeka (Fiume) bis Prezid	169
Laszowski Emilije: Zwei Notizen aus der Geschichte der Stadt Agram im XVI. Jahrhundert	245
— — — Die Fahnen von Draganić	244
— — — Ein Beitrag zur kroatischen Sphragistik. II.	73
Ostermann Stjepan: Der palaeolithische Mensch und seine Zeitgenossen aus dem Diluvium in Krapina in Kroatien. II.	246
Purić Josip: Praehistorische Ansiedlungen in der Umgebung von Erdut	177

- Bericht** über die fünfte Generalversammlung des „Bihać“, kroatischen Vereins für Erforschung der Heimatgeschichte, gehalten in Spalato am 27. Dezember 1898. S. 193. — Bericht des Vereinspräsidenten Mons. Fr Bulić über die Kirche der h. Maria von Otok und die Grabinschrift der Königin Jelena. S. 201. — Protocoll der sechsten Generalversammlung des „Bihać“, kroatischen Vereins für Erforschung der Heimatgeschichte, gehalten in Spalato am 28. Dezember 1899. S. 228. — Protocoll der Ausschusssitzung des Bihać vom 11. December 1900. S. 233. Seite
- Berichte der Vertrauensmänner und Freunde des Nationalmuseums in Agram:** 1. Jakov Bobinac in Jamarica. S. 248 — 2—5. Mate Brajković in Prozor bei Otočac. S. 249. — 6. Luka Čosić in Bizovac. S. 250. — 7—8. Stjepan Gjipanović jun. in Šarengrad S. 250. — 9—10. Ferdo Hefe in Sisak. S. 250. — 11—12. Ignjat Jung in Mitrovica. S. 251. — 14. Antun Poturičić in Surčin. S. 252. — 15. Đuro Rožić in Maja S. 252. — 16. Fran Šaban in Ogulin. S. 253. — 17. Cvjetko Vurster in Otočac. S. 253.
- Literarische Berichte** 255

VERZEICHNISS DER ABBILDUNGEN.

Abb. 1.—3. Verzeichniss der im Jahre 195 entlassenen Veteranen der siebentea Legion. Aus Kostolac in Serbien. Vordere, rechte und linke Seite. „ 4. Fragment einer griechischen Inschrift aus Lumbarda auf Korčula (Curzola). „ 5. Obere Form einer römischen Thonlampe mit blattförmigen Griff. Aus Essek. „ 6. Obere Form einer römischen Thonlampe mit Reliefkopf auf dem Teller. Aus Essek. „ 7, 8, 12 und 15 Fragmente römischer Thonlampen aus Essek. „ 9, 20 und 24 Römische Broncelampen aus Essek „ 10, 11, 14, 16, 17, 21, 22, 23, 25 Römische Thonlampen aus Essek. „ 13. Thonlampe mit Postament. Aus Essek. „ 18. und 19. Glasirte Thonlampen aus Essek. „ 26. Ruine der Kirche des h. Marcus bei Podum in der Nähe von Otočac. „ 27. Plan der S. Marcuskirche bei Otočac. „ 28. Römersteine vor der S. Marcusruine bei Otočac. „ 29. Schmucksachen aus dem altkroatischen Friedhofe des h. Marcus bei Otočac. „ 30. Plan des Kirchleins auf der Glavica in Pavlovac (Bezirk Gospić). Taf. I. Gegenstände von der Klačenica bei Jablanac (Bezirk Senj). Abb. 31. Eiserner mittelalterlicher Pfriemen aus der Ansiedlung auf der Klačenica bei Jablanac Taf. II und III. Gegenstände aus der Vranića gromila in Široka Kula. Abb. 32. La Tènefibel aus Široka Kula. „ 33. Deckel einer steinernen römischen Aschenkiste aus Široka Kula. „ 34. Siegel der Commune von Bakar (Buccari) vom Jahre 1681. „ 35. Siegel der Stadt Bakar (Buccari). „ 36. Siegel der Gemeinde Cvetković. „ 37. Siegel der freien Gemeinde Čazma. „ 38. Siegel der Gemeinde Drivenik. „ 39. Siegelder freien Militärcommunitär Petrinja. „ 40. und 41. Grösseres und kleineres Siegel der Stadt Požega aus dem Anfange des XVIII. Jahrhunderts.	Abb. 42 und 43. Grösseres und kleineres Siegel der Stadt Požega vom Jahre 1765. „ 44. Siegel der Gemeinde Pribić. „ 45. Siegel der Gemeinde Rab (Arbe) aus dem XIII. Jahrhundert. „ 46. Siegel des Marktes Ruma. „ 47. Siegel der Stadt Senj aus dem XIII. Jahrhundert. „ 48. Siegel der Stadt Senj. „ 49. Siegel der Gemeinde Turopolje. „ 50. Siegel der Gemeine Vukovar. „ 51. Porträtkopf des römischen Kaisers Augustus. Aus Vis (Lissa). „ 52. Plan eines römischen Gebäudes in Drvišica bei Karlobag. „ 53 und 54. Römische Ziegelstempel aus Drvišica. „ 55. Römische Steinurne aus Drvišica bei Karlobag. „ 56. Römische Steinurne aus Pričac im Baški Dolac. „ 57. Bronzeplatte mit Inschrift von einer Aschenkiste aus Karlobag. „ 58 und 59. Römische Glasgegenstände aus Karlobag. „ 60. Fragment eines bronzezeitlichen Leisten-celtes aus Karlobag. „ 61. Die Inschrift auf dem „pisani kamen“ (geschriebener Stein) in der Lomska duliba. „ 62. Stein mit römischen Maassen von 60 und 12 Sextarien. Aus Kvarter. „ 63. Durchschnitt der oberen römischen Maasse. „ 64. Stein mit römischem Maass von 24 Sextarien. Aus Kvarter. „ 65. Durchschnitt des oberen römischen Maasses. „ 66. Fragment eines Sarkophagdeckels mit Relief. Aus Prozor. „ 67. Römische Ara mit Inschrift. Aus Prozor. „ 68. Dem Jupiter geweihter Felsenaltar am Vital bei Prozor. „ 69. Bemaltes römisches Thongefäss. Aus Prozor. „ 70. Das s. g. Canapee am Abhange des Vital bei Prozor.

- Abb. 71. Mithras den Stier tödtend. Felsenrelief zwischen Prozor und Sinac.
- „ 72. Mithras Felsengeburt und Stiertödtung. Felsenreliefe am Rajanov grič bei Čoviće in der Nähe von Otočac.
- „ 73. Basis mit Ehreninschrift an Kaiser Florianus. In Otočac.
- „ 74. Römische Thonlampe aus Crikvenica.
- „ 75. Römische Glasfläschchen aus Selci im Vinodol.
- „ 76. Bronceschale aus Selci.
- „ 77. Ziegelstempel aus Selci.
- „ 78. Grundriss römischer Mauern in der Nähe des Bades bei Selci.
- „ 79. Griff eines römischen Bronzegefässes aus Selci.
- „ 80. Römische Gegenstände aus Sv. Jakob Šiljeva.
- „ 81. Schlusstück einer silbernen Haarnadel. Aus Kraljevo selo.
- „ 82. Parfumgefäss aus Arragonit. Aus Kraljevo selo.
- „ 83. Gläsernes Parfumläschchen aus Kaštel bei Karlovac (Karlstadt).
- „ 84. Platte mit Rigol aus dem Fussboden eines römischen Gebäudes in Sisak.
- „ 85. Fragment eines römischen Monumentes mit Inschrift. Aus Sisak.
- „ 86. Fragment eines Architravbalkens mit einer Guirlande. Aus Sisak.
- „ 87. Bleiplättchen mit Graffitoinschriften. Aus Sisak.
- „ 88. Relief auf einem römischen Grabmonument in Bjelovar.
- „ 89. Das Monument der Julia Primilla. Aus Essek.
- „ 90. Basis des Monumentes der Julia Primilla. Aus Essek.
- „ 91. Hermesstatuette aus Essek
- „ 92. Bronzecebt aus Sotin.
- „ 93. Eiserne Lanzen spitze aus Sotin.
- „ 94. Mittelaltäreneffibel aus Sotin.
- „ 95. Fragment eines römischen Bronzepanzers (lorica squamata) aus Sotin.
- „ 96. Römische Eisengegenstände aus Sotin.
- „ 97. Dem Sol geweihte römische Ara. Aus Ilok.
- „ 98. Glasirter römischer Krug aus Ilok.
- „ 99. Thonkrug aus einem römischen Grabe. Aus Banoštor.
- „ 100. Römische Gegenstände aus Petrovci (goldener Ring und Ohrring, silberner Armreif und weibliches Köpfchen aus Glas).
- „ 101. Silberne Fibel aus Petrovci.
- „ 102. Römischer Sarkophag aus Dobrinici.
- „ 103. Römisches Grabmonument aus Prhovo.
- „ 104. Römische Silberfibel aus Surduk.
- „ 105. Bronzene Zierplatte aus Surduk
- „ 106. Römischer Silberring aus Surduk.
- „ 107. Fragment einer Inschrift aus Novi Banovci.
- Abb. 108. Römischer Spiegel von Weissmetall.
- „ 109. Römische Silberfibeln aus Novi Banovci.
- „ 110. Römische Silberfibel aus Novi Banovci.
- „ 111. Silberne Haarnadel aus Novi Banovci.
- „ 112. Silberne römische Gegenstände aus Novi Banovci.
- „ 113. Silberner römischer Ohrring aus Novi Banovci.
- „ 114. Silberne römische Schmucksachen aus Novi Banovci.
- „ 115. Fragment eines zinnernen Armbandes aus Novi Banovci.
- „ 116. Zinnspiegel aus Novi Banovci.
- Taf. IV. Römische Bronzefibeln aus Novi Banovci.
- Abb. 117. Bronzene römische Zierplättchen und Büste aus Novi Banovci.
- „ 118. Bronzene römische Riemenschlüsse aus Novi Banovci.
- „ 119. Bronzene Zierplättchen aus Novi Banovci.
- „ 120. Menschenfigurchen von Blei. Aus Novi Banovci.
- „ 121. Römische Beinnadel aus Novi Banovci.
- „ 122. Römische Ziegelstempel aus Novi Banovci.
- „ 123. Dachziegelstempel mit Graffitoinschrift. Aus Novi Banovci.
- „ 124. Fragment eines Steinhammers. Aus Erdut.
- „ 125. Thongefässe aus Erdut.
- „ 126. Neolithisches Thongefässchen aus Erdut.
- „ 127. Bronzegegenstände aus Erdut.
- „ 128. Mittelalterliche Stadtmauern in Nin (Nona) in Dalmatien: Der Theil vom Castell bis zur heil. Maria.
- „ 129. Römischer Thor in Nin (Nona).
- „ 130. Das obere Thor in Nin (Nona).
- „ 131. Grundriss des Klosters der heil. Maria in Nin (Nona).
- „ 132. Capitäl aus der heil. Maria.
- „ 133. Architekturstück aus der heil. Maria.
- „ 134. Die Umgebung der Muttergotteskirche von Otok in Salona.
- „ 135. Neue Muttergotteskirche von Otok in Salona, welche im Jahre 1875 verbrannte.
- „ 136. Ausgrabungen bei der Muttergotteskirche von Otok in Salona Grundriss von Prof. A. Bezić.
- „ 137. Altkroatische Architekturfragmente, gefunden bei der Muttergotteskirche von Otok in Salona.
- „ 138. Fundamente alter Gebäude bei der Muttergotteskirche von Otok in Salona.
- „ 139. Reste der alten Muttergotteskirche von Otok in Salona.
- „ 140 und 141. Grabinschrift der kroatischen Königin Jelena vom Jahre 976. Nach einer Photographie und einer Zeichnung des Baurathes Č. Iveković.
- „ 142. Thongefäss aus Virovitica, worin Münzen des XV. Jahrhunderts gefunden wurden.
- „ 143. Bronze gewicht aus Mitrovica.
- „ 144. Bronze gewichte aus Salona.
- „ 145. Grundriss des Širingrad in Serbisch Mitrovica. Römisch.

Predstavka hrvatskih historičara i arheologa u poslu sačuvanja sredovječnih utvrda oko stolne crkve zagrebačke.

Preuzvišeni gospodine!

Prečasni prvostolni kaptole!

U osnovi obnove stolne crkve zagrebačke nalazi se među ostalim i točka, da se ima porušiti srednja „Bakačeva“ kula biskupskoga grada, a uz nju i zid, što ju desno i lijevo veže sa kulama na uglovima zapadne strane toga grada. Kada bi se to izvelo, a mi nemožemo vjerovati, da će to biti, Zagreb bi i opet izgubio vrijedan historički gradjevni spomenik, kako ih je u novije doba već više izgubio, gdje je dapače i sama stolna crkva neispravnim načinom restauriranja tako promijenjena, da na njoj i u njoj još veoma malo ima prvobitnih pojedinosti.

Proniknuti smo uvjerenjem, koje si je u novije doba u svim kulturnim zemljama protrljalo put, da kao vrela za historičko istraživanje nisu važni jedino i isključivo samo napisi i povelje, nego da jednaku, ako ne još i veću važnost imaju gradjevni spomenici i sve što na nje spada. Ako se napisi i povelje pravom spravljaju i čuvaju u muzejima i arhivima, to se istim pravom moraju i gradjevni spomenici, u koliko imaju historičku ili umjetničku važnost po koju zemlju ili koje mjesto, u nepromijenjenom obliku sačuvati tamo, gdje su stvoreni i sa okolinom, koja je za nje stvorena. Ništa ne buni, ako se na kojem većem gradjevnom spomeniku nalaze dijelovi, izvedeni u raznim stilovima, jer u tom se zrcali gradjevna historija toga spomenika, dotično razvoj umjetnosti u kojem kraju, pa stoga svaki stil ima jednako pravo na eksistenciju.

I drugdje se je negda postupalo kao kod nas. Poradi tobožnjih zahtjeva prometa, za koje bi bilo i drugačije pomoći, rušili su se zidovi i gradska vrata, javne i privatne zgrade prošlih vijekova bez obzira na njihovu umjetničku ili historičku vrijednost. Poradi tobožnjih zdravstvenih obzira uništavali bi se cijeli stari dijelovi gradova, a da se tim nije postigla svrha, za kojom se je išlo. U krivoj predpostavi, da je izoliranje spomenika u svakom slučaju zaslužno djelo, uništa-

vala se je okolina gradjevni spomenika, bez koje oni ne mogu pravo umjetnički i etički da djeluju. Želja, da se vlastitim djelom zamijeni poštovanja vrijedno starije, vanredno pogibeljno nastojanje oko t. zv. stilističke purifikacije, pa pogrešni način sabiranja, uslijed kojega se pomične umjetnine uklanjahu iz okoline, za koju su stvorene bile, sve je to djelovalo i djeluje, da se uz i onako već u nepovrat izgubljene spomenike mjestimice još i danas broj gradjevni i umjetničkih spomenika sve to više umanjuje.

Protiv ovakova kratkovidna postupanja, uslijed kojega svega onoga ne staje, što narode veže s njihovom prošlošću, u svim je kulturnim zemljama nastao odlučan preokret. Svagdje, gdje se koji historički ili gradjevni spomenik ili sa neznanja ili sa pomanjkanja pieteta za starinu hoće da uništi, ili gdje se to hoće da učini sa želje za novotarenjem, za korišću ili poradi nikakova ili zabasala smisla za umjetnost, svagdje se dižu odlučni glasovi protiv toga. Odazivljući se javnomu mnijenju svagdje se za to pitanje zanima i državna vlast, pa preko stručnjačkih komisija prijeći i brani bezrazložno rušenje ili nakaživanje gradjevni i historičkih spomenika.

Sada gdje je prijeka pogibelj, da bi se našoj stolnoj crkvi oduzelo bitno obilježje utvrđene sredovječne crkve, kako ga valjda nijedna stolna crkva u Evropi tako potpuno sačuvano nema, gdje je pogibelj, da se grad Zagreb liši najzanimivijega gradjevna spomenika sredovječnoga, koji on još ima, mi potpisani hrvatski povjesničari i starinari kao stručnjaci u tom pitanju obraćamo se na Vas preuzvišeni gospodine i na prečasni prvostolni kaptol sa molbom, da pod nikojim uslovom ne dozvolite, da se Bakačeva kula i platno biskupskoga grada oko nje poruši, a evo još i posebnih razloga, zašto mi to želimo i molimo:

Bakačeva kula kao sastavni dio sredovječne crkvene utvrde je historički spomenik, koji se trajno mora sačuvati i stolnoj crkvi i gradu Zagrebu, koji takovim spomenicima ne obiluje.

Kako to dokazuje kamen sa grbom i napisom povrh vrata kule, sagradio je istu g. 1517. kardinal ostrogonski Toma Bakač, upravitelj zagrebačke biskupije, upotrijebiv u tu svrhu ono 16.000 dukata, što ih je biskup Luka Baratin bio ostavio za popravak stolne crkve. Kako je to bilo u ono nesigurno vrijeme dobro učinjeno, dokazaše skoridani. Već godine 1529. imao je biskupski grad da podnese skoro dvomjesečnu opsadu od strane grofa Nikole Thurna, vojvode kralja Ferdinanda I. Ondašnji zagrebački biskup Šimun Erdödi bio je naime pristaša Ivana Zapolje. Thurn nije mogao grada da osvoji; samo je topovima ošteti gornji dio kula, a onda je izgorio i krov stolne crkve i srušila se desna strana njezina pročelja sa polovicom tornja. Bakačeva kula je za pravo bila štit stolne crkve, jer da nje nije bilo, sigurno bi njemački vojvoda bio porušio cijelu crkvu.

Bakačeva kula osobito je karakterističan primjer sredovječnoga utvrdnoga braništa i bitna sastavina toli zanimive crkvene utvrde, kakove u Hrvatskoj nigdje više nemamo, pa se već stoga samo po sebi preporuča njezino sačuvanje. Kroz ovu se je kulu negda ulazilo s kaptolske strane u biskupski grad i crkvu. Do vrata vodio je diživi most, koji je stajao na ispod praga poduprtoj osi. Tečaji ove osi još se raspoznaju, kao i rupa, kroz koju je prolazio lanac, kojim se je most dizao. Ova vrata na Bakačevoj kuli, možemo reći, unicum su u Hrvatskoj, jer je na njima sve originalno, sve iz početka XVI. vijeka, pa ih stoga valja na svom prvobitnom mjestu sačuvati. Kako dokazuju još sačuvani tragovi, bili su negda iznutra na gradskom zidu svuda naokolo drveni trijemovi, kojima se je dolazilo do puškarnica na zidu i do kula; kruništa (Zinnen) nije bilo niti na zidu, niti na kulama. Na početku XIX. vijeka probijena su desno i lijevo od Bakačeve kule velika vrata u gradskom zidu, koji je sagradjen već u XV. vijeku od biskupa Osvalda. Ovaj vanjski zid negda je bio sam za se; današnja diecezanska biblioteka, koja se nanj naslanja, sagrađena je g. 1693. od biskupa Aleksandra Mikulića. Ova zgrada dakle nije sastavni dio starih crkvenih utvrda, niti star suvisli dio biskupske rezidencije, pa bi se bez ikakove štete mogla porušiti.

Veli se, da se Bakačeva kula mora stoga ukloniti, da se dobije prostora ispred stolne crkve i da uzmogne novi portal djelovati. Prvom u zahtjevu lako će se udovoljiti, ako se poruši zgrada biblioteka. Glede dru-

goga zahtjeva pitalo bi se ponajprije, da li će novi portal biti zaista takovo remek-djelo, da se njemu za volju mora žrtvovati vrijedan stari gradjevni spomenik, koji senikada više ne može nadomjestiti. Uz to je važno još i drugo pitanje, kako bi se stolna crkva u onom tjesnacu izmedju preostale dvije kule, nadbiskupske rezidencije i sjemeništa reprezentirala. Ponašesudu svakako veoma nepovoljno. Ako se pako bude sve ostavilo, kako je sada, sačuvati će se važan historički gradjevni spomenik, koji je za stolnu crkvu naročito sagradjen i pokriti će se barem donekle neki nepobitni gradjevni nedostaci na vanjskom licu današnje crkve. Naročito ističemo, da nije samo zasluga podizati nove monumentalne gradjevine, nego da je još mnogo veća zasluga sačuvati i obnoviti stare historičke gradjevine, koje narode sjećaju njihove prošlosti.

Dotičemo se i pitanja gradnje diecezanske biblioteke, jer će se sadanja njena zgrada valjda morati srušiti i jer čujemo, da bi se nova zgrada imala metnuti na sjevernu stranu stolne crkve do sjemeništa, gdje bi se morao upotrijebiti, ako ne još i rušiti gradski zid. Mislimo, da je to nesretna misao, pa da bi se time samo mogla nargrditi okolica stolne crkve i pokvariti oblik njezinih utvrda. Kamo bi se smjestila diecezanska biblioteka, o tom će naravno sam kaptol odlučiti; mi primjerice držimo, da bi se nova biblioteka mogla sagraditi na onom velikom prostoru, gdje je danas kaptolska vjećnica, a gdje je na veoma nesigurnom mjestu pohranjen i dragocjeni arhiv kaptolski i vjerodostojnoga mjesta zagrebačkoga kaptola, ali ima i drugih mogućnosti za riješenje toga pitanja.

Nerado se dotičemo pitanja staroga portala stolne crkve, jer rušenje toga velikim dijelom romanskoga gradjevnoga spomenika ne možemo nego najodlučnije odsuditi. Odlični stručnjaci iz Beča i Budimpešte, koji su vidili, što se je uklonilo, nad tim su se postupkom upravo zgražali. Portal se svakako mora sačuvati; na crkvu se dakako više ne može metnuti, a nikako ne bi ga zgodno bilo prigraditi niti na gradskom zidu. Mi preporučamo, da se svi njegovi dijelovi bez iznimke sačuvaju na suhom sigurnom mjestu u nadbiskupskoj rezidenciji dotle, dok se ne bude gradio novi narodni muzej, kojega je gradnja postala već prijetkom potrebom, pa da se onda na toj zgradi iz starih svojih dijelova iznova sagradi. Jedino još na taj način mogao bi se do-

stojno sačuvati i dostojno upotrijebiti veoma dragocjen građevni spomenik, jedini u svojoj vrsti u Hrvatskoj.

Baš povodom rušenja toga portala jasno se vidi, kako bi nužno trebali komisiju, sastavljenu od stručnjaka arhitekta, arheologa, historičara i pravnika, koja bi imala u svakom slučaju da odluči, smije li se na kojem građevnom spomeniku izvesti koja promjena i u kojem opsegu, pa koja bi imala da pazi, da se spomenici ne uništavaju. Takve komisije postoje već svugdje. Za cislitavske je zemlje u Beču centralna komisija za čuvanje historičkih i građevnih spomenika kao organ vlade, koja djeluje već preko 50 go-

dina, a i u Ugarskoj postoji već preko dvadeset godina takova komisija, koja je od ugarske vlade ovisna. Za sada samo Hrvatska i Slavonija nemaju takove komisije, pa bi bilo prijeko potrebno, da ju kr. zemaljska vlada ustroji. U njoj bi svakako morali biti stručnjaci, koji kao rodjeni Hrvati imaju srca za hrvatske spomenike, a ne možda takovi, koji se kao stranci za iste ne mogu oduševiti.

Završujući ovu predstavku još jednom Vas preuzvišeni gospodine i prečasni prvostolni kaptole molimo: Ne dajte rušiti niti Bakačeve kule, niti išto od ostalih utvrda oko stolne crkve.

U Zagrebu 18. lipnja 1901.

Ivan Tkalčić	Fra Vjekoslav Marun	Dr. Gavro Manojlović
Dr. Ivan pl. Bojničić	Vjekoslav Celestin	Dr. Petar Tomić
Ferdo Ž. Miler	Bare Poparić	Dr. Dane Gruber
Dr. Aleksandar Szentgyörgyi	Fran Radić	Dr. Milan Šenoa
Prof. Jos. Purić	Emilije Laszowski	Dr. Stjepan Srkulj
Fran Bulić	Tade Smičiklas	Dr. Franjo Bučar
Dr. Luka Jelić	Vjekoslav Klaić	Dr. Ferdo Šišić
Mile Magdić	Natko Nodilo	Dr. Rudolf Horvat
Ivan Rabar	Dr. Ivan Hoić	Dr. Josip Brunšmid
	Robert Pinter	